

Euroopan
komissio

*Employment and
Social Developments in Europe*

Kestävää kasvua kaikkien hyväksi:

*valintoja sosiaalisen Euroopan
tulevaisuutta varten*

Tiivistelmä

27 September 2019, Brussels

#ESDE2019

In cooperation with the

European Economic and Social Committee

Sosiaalinen
Eurooppa

Kestävää kasvua kaikkien hyväksi: valintoja sosiaalisen Euroopan tulevaisuutta varten

Tiivistelmä

KESTÄVÄÄ KASVUA KAIKKIEN HYVÄKSI: VALINTOJA SOSIAALISEN EUROOPAN TULEVAISUUTTA VARTEN

EU:n taloudessa jatkuivat vuonna 2018 parannukset, jotka olivat alkaneet vuonna 2013, kun talouden toimeliaisuus alkoi jälleen vilkastua talous- ja rahoituskriisin jälkeen. Työllisyys EU:ssa nousi uusiin ennätyslukemiin samalla kun työttömyys sekä köyhyys- ja syrjäytymisriski laskivat edelleen. Kehitys on luottamusta herättävää ja osoittaa, että EU:n viime vuosien toimintapolitiikat ovat olleet vaikuttavia. Kehitys on kuitenkin tapahtunut aikana, jolloin muutokset ovat yhä nopeampia. Muutos koskee erityisesti yhteiskuntiemme väestön ikääntymistä ja teknologista murrosta sekä talouden ja yhteiskunnan nopeaa digitalisaatiota. Yhdessä nämä megatrendit saavat aikaan uudenlaisia, uutta osaamista edellyttäviä työnteon muotoja. Lisäksi ne aiheuttavat työvoimapulaa tietyillä aloilla ja asettavat uusia haasteita Euroopan sosiaaliselle mallille. ⁽¹⁾

Viime vuonna saatiin myös useita muistutuksia siitä, miten hauraita tuoreet saavutukset ovat keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä. Maailmanlaajuisesti uudet riskit, kuten kaupan alan protektionismi ja talouden ja geopolitiikan kansainvälisen epävarmuuden kasvu, vaikuttivat osaltaan maailman ja EU:n tason kasvun hidastumiseen vuonna 2018 sekä heikensivät talousennusteita. ⁽²⁾ Vaikka EU:n sisäinen dynamiikka yleisesti tukee Euroopan taloutta, suojelevan, kilpailukykyisen, oikeudenmukaisen ja kestävä Euroopan turvaaminen edellyttää merkittäviin haasteisiin vastaamista. ⁽³⁾ Näitä haasteita ovat muun muassa tuottavuuden alhainen kasvu, sitkeät sukupuolten väliset työllisyys- ja palkkaerot, merkittävät investointivajeet, energian hintaa ja kohtuuhintaista asumista koskevat huolet sekä pienentymisestään huolimatta edelleen merkittävä julkinen ja yksityinen velkataakka.

Lisäksi ilmastonmuutos, ympäristön pilaantuminen ja luonnonvarojen tehoton käyttö heikentävät kestävä kehityksen näkymiä EU:ssa ja koko maailmassa. Eurooppalaiset ovat osoittaneet olevansa yhä tietoisempia

⁽¹⁾ Lue lisää näiden muutosten ja megatrendien työllisyys- ja sosiaalivaikutuksista vuosien 2017 ja 2018 *Employment and Social Developments in Europe* -julkaisuista, joiden aiheina olivat "Intra-generational fairness and solidarity" ja "New world of work: Beyond digitalisation". Tarkempaa analyysia osaamisvajesta, työntekijöiden liikkuvuudesta ja muuttoliikkeestä on vuoden 2015 *Employment and Social Developments in Europe* -julkaisussa ja erityisesti sen luvussa "Mobility and migration in the EU: Opportunities and challenges".

⁽²⁾ Euroopan komissio (2019), "Euroopan talousennuste – Kevät 2019", European Economy Institutional Paper 102, toukokuu 2019.

⁽³⁾ Ks. Euroopan komissio (2019), Eurooppa toukokuussa 2019: Kohti yhtenäisempää, vahvempaa ja demokraattisempaa unionia yhä epävarmemmassa maailmassa – Euroopan komission panos EU27:n johtajien kokoukseen Sibiussa Romaniassa 9. toukokuuta 2019.

näistä haasteista ja siitä, miten tärkeää on käsitellä yhdessä kestävyiden kolmea ulottuvuutta, jotka ovat talouden ja ympäristön kestävyys sekä sosiaalinen kestävyys. Tavoitteena on, että kaikki Euroopan saavutukset – kilpailukykyinen talous, korkea elintaso, arvostettu hyvinvointivaltio sekä edistysellinen suhtautuminen ympäristöön – ovat kestäviä pitkällä aikavälillä siten, että tulevat sukupolvet voivat hyötyä niistä. Opiskelijat ja muut EU:n kansalaiset vaativat nopeampia toimia ilmastonmuutoksen torjumiseksi, mistä erityisenä osoituksena ovat vuoden 2018 jälkipuolelta jatkuneet viikoittaiset ilmastomarssit. Samaan aikaan muut väestönosat ovat tuoneet esiin huolensa ilmastonmuutoksen torjumisen edellyttämän taloudellisen siirtymän kustannuksista ja näiden kustannusten oikeudenmukaisesta jakamisesta.

EU:lla on kattava perussopimukseen pohjautuva perusta ja pitkä kokemus politiikasta, jolla edistetään samanaikaisesti taloudellisia, sosiaalisia ja ympäristöön liittyviä tavoitteita. EU:lla oli myös johtava asema Yhdistyneiden kansakuntien kestävä kehityksen tavoitteiden laatimisessa vuonna 2015. Lisäksi EU ja 20 jäsenvaltiota allekirjoittivat joulukuussa 2018 COP24-kokouksen⁽⁴⁾ yhteydessä Slesian julkilausuman yhteisvastuusta ja oikeudenmukaisesta siirtymästä. Julkilausumassa ne korostavat, että vähähiiliseen talouteen siirtymisen sosiaalisten näkökohtien huomioon ottaminen on välttämätöntä, jotta tapahtuville muutoksille saadaan yhteiskunnallinen hyväksyntä.

EU ja sen jäsenvaltiot ovat näin ollen tärkeitä toimijoita, jotka

muovaavat toimintapoliittisia vastauksia aikamme monitahoisiin haasteisiin kansallisen ja EU:n tason ohella myös kansainvälisesti. Tammikuun 30. päivänä 2019 julkaistussa pohdinta-asiakirjassa ”Kohti kestävä Eurooppaa vuoteen 2030 mennessä” määritellään erityisesti vaihtoehtoja, joilla sisällytetään kestävä kehityksen tavoitteet EU:n strategiakehykseen. Pohdinta-asiakirjassa muistutetaan, että ”[k]estävässä kehityksessä on kyse ihmisten elintason parantamisesta antamalla heille todellisia vaihtoehtoja [sekä] luomalla mahdollisuuksia tarjoava ympäristö” ja että sen avulla päästään ”tilanteeseen, jossa toteutuu hyvä elämä maapallon resurssien rajoissa” sellaisen voimavarojen älykkään käytön ja uudenaikaisen talouden kautta, jotka palvelevat terveyttämme ja hyvinvointiamme”. Erityisen tärkeänä pidetään kestävä kehityksen kolmen ulottuvuuden välisiä yhteyksiä, myös sosiaali- ja ympäristöasioiden yhteyttä, sillä sitä pidetään ratkaisuna kestävyysongelmaan.⁽⁵⁾ Lisäksi varoitetaan, että tulevien vuosien myllerryksistä huolimatta tärkeintä on pitää mielessä tulevaisuutta koskevat tavoitteet.⁽⁶⁾

Kestävä kehityksen sosiaalista ulottuvuutta kutsutaan usein sosiaaliseksi kestävyudeksi. EU on vahvistanut toimintapoliittiset sitoumuksensa Euroopan parlamentin, neuvoston ja komission julistuksessa Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarista. Julistus annettiin 17. marraskuuta 2017 Göteborgissa järjestetyssä sosiaalialan huippukokouksessa. Pilarin merkitys EU:lle on suuri myös sosiaalisen Euroopan kohtaamien kestävyyshaasteiden vuoksi. Pilarin koskevassa julistuksessa vastataan myös kasvavaan huoleen siitä, että kriisin arvet eivät ole vielä parantuneet tasaisesti. Koko EU:n sosiaalisen ja työllisyyden tilanteen edelleen jatkuvan elpymisen ja parannusten vastapainona tiettyjen tuloryhmien, jäsenvaltioiden ja alueiden kehitys ei ole ollut yhtä suotuisaa. Esimerkkejä jälkimmäisestä kehityksestä ovat jäsenvaltioiden välisen lähentymisen hidastuminen tietyillä aloilla, sisäisen eriytymisen lisääntyminen joissakin jäsenvaltioissa ja sitkeä työttömyys sekä tuloerojen ja työssäkäyvien köyhyyden kasvu useissa jäsenvaltioissa.

Nämä erot sosiaalisessa kehityksessä ja työllisyydessä vaikuttavat merkittävästi siihen, millaisena eurooppalaiset kokevat EU:n taloudellisen ja sosiaalisen tilanteen. Tuoreissa Eurobarometri-tutkimuksissa eurooppalaiset kertovat, että heille henkilökohtaisesti tärkeimmät kysymykset liittyvät hintojen nousuun, terveyteen ja sosiaaliturvaan, eläkkeisiin sekä oman kotitalouden taloudelliseen tilanteeseen. Vuosien varrella myös ympäristöön, ilmastoon sekä energia-asioihin ja asumiseen liittyvät huolenaiheet ovat yleistyneet. Eurooppalaiset vaativat yhä vahvemmin toimia, joilla puututaan näihin jyrkkiin eroihin, samalla kun jatketaan muiden tärkeiden haasteiden – erityisesti maahanmuuton ja turvallisuuden – käsittelyä ja torjuntaa ilmastonmuutosta ja ympäristön pilaantumista.

Poliittinen haaste on monitahoinen, ja se edellyttää useita samanaikaisia vastauksia eri ryhmille: niille, joilla on vaikeuksia selviytyä taloudellisesti, jotka ovat epävarmoja työllisyyden näkymistään, joiden hyvinvoinnissa on puutteita tai jotka tuntevat jääneensä jälkeen, niille, joiden mielestä nykyiset ilmastotoimet ovat liian vähäisiä ja hitaita, niille, jotka pelkäävät, että muutos on niin nopea, ettei heillä ole varaa tai mahdollisuuksia sopeutua

⁽⁴⁾ COP24 on lyhenne YK:n ilmastopöytäkirjan 24. osapuolikokouksesta.

⁽⁵⁾ Ks. erityisesti Euroopan komissio (2019), ”Europe’s Sustainability Puzzle: Broadening the Debate”, EU:n poliittisen strategian keskuksen julkaisu, 8. huhtikuuta 2019.

⁽⁶⁾ EU:n strategian ja politiikan analysointijärjestelmä (ESPAS), ”Global Trends to 2030: Challenges and Choices for Europe”, huhtikuu 2019.

siihen, tai että muutos ohjaa resursseja pois muista investoinneista tai innovoinnista, sekä niille, jotka varoittavat, että yksipuoliset ilmastotoimet voivat vahingoittaa EU:n tuottavuutta ja kilpailukykyä.

Samalla kasvaa tietoisuus siitä, että meidän on yhä kiireellisempää tehdä yhteisiä, konkreettisia ja tehokkaita toimintapolitiittisia valintoja, jotka edistävät kestävästä kasvusta ja kehitystä EU:ssa. Tämä todettiin 9. toukokuuta 2019 annetussa Sibiun julistuksessa, jossa EU ja sen jäsenvaltiot sopivat seuraavista sitoumuksista: ”[n]oudatamme aina oikeudenmukaisuuden periaatetta, niin työmarkkinoilla, hyvinvoinnissa, taloudessa kuin digiaikaan siirtymisessä [...], [v]ähennämme edelleen välillämme olevia eroja ja autamme aina kaikkein heikoimmassa asemassa olevia Euroopassa, asettaen ihmiset politiikan edelle” sekä ”[t]urvaamme tulevien eurooppalaisten sukupolvien tulevaisuuden [...], [i]nvestoimme nuoriin ja rakennamme tulevaisuuden tarpeisiin sopivan unionin, joka pystyy vastaamaan 2000-luvun kiireellisimpiin haasteisiin”.⁽⁷⁾

Edellä mainittuja ongelmia analysoidaan ja käsitellään tässä Euroopan työllisyyden ja sosiaalisen tilanteen kehitystä käsittelevässä katsauksessa vuodelle 2019. Julkaisun otsikko on **Kestävä kasvua kaikkien hyväksi: valintoja sosiaalisen Euroopan tulevaisuutta varten**, ja siinä tarkastellaan seuraavia aiheita:

Luku 1 – Työllisyyden ja sosiaalisen tilanteen keskeinen kehitys

Luku 2 – Kestävä kasvu ja kehitys EU:ssa: käsitteet ja haasteet

Luku 3 – Sosiaaliset ja talouden perustekijät: tuottavuudesta oikeudenmukaiseen ja kestäväan kasvuun

Luku 4 – Investoinnit ihmisiin ja sosiaaliseen kestävyteen: lyhyen aikavälin kustannukset ja pitkän aikavälin hyödyt

Luku 5 – Kohti vihreämpää tulevaisuutta: ilmastomuutoksen työllisyys- ja sosiaalivaikutukset

Luku 6 – Kestävyys ja hallinto: työmarkkinavuoropuhelun rooli.

Luvussa 1 tarkastellaan työllisyyden ja sosiaalisen tilanteen keskeistä kehitystä EU:ssa ja sen jäsenvaltioissa viime vuoden aikana. Erityistä huomiota kiinnitetään suuntauksiin, jotka koskevat työllisyyttä, työttömyyttä ja tulonjakoa jäsenvaltioissa sekä heikossa asemassa olevia ryhmiä. Luvussa 2 tarkastellaan kestävyden pääkäsitettä ja sen eri ulottuvuuksien, kuten sosiaalisen ulottuvuuden, määritelmiä. Luvussa yksilöidään tärkeimmät kestävyttä edistävät tekijät ja niihin liittyvät riskit, keskustellaan haasteista, jotka liittyvät EU:n kestäväan kehityksen tavoitteluun, sekä kestävyden sosiaalisen, taloudellisen ja ympäristöä koskevan ulottuvuuden välisestä synergiasta ja mahdollisista kompromisseista. Luvussa 3 käsitellään yhtä keskeistä kestävyteen liittyvää haastetta eli sitä, että tuottavuus kasvaa hitaasti, vaikka teknologinen muutos kiihtyy ja EU:n työvoima on yhä paremmin koulutettua. Luvussa tarkastellaan kestäväan talouskasvun ennakoedellytyksiä alue- ja yritystason data-analyysin perusteella. Tarkastelun kohteena ovat erityisesti tehokkuuden, innovoinnin, inhimillisen pääoman, työpaikkojen laadun, oikeudenmukaisuuden ja työolojen keskinäinen täydentävyys. Lisäksi luvussa kartoitetaan uusia toimintapolitiikkoja, jotka voisivat edistää tuottavuutta lisäämättä kuitenkaan eriarvoisuutta. Luvussa 4 käsitellään tiettyjen alojen sosiaalisia investointeja ja niiden roolia sosiaalisessa kestävydessä. Luvussa analysoidaan eri alojen politiikan mahdollisuuksia lisätä aktiivisuutta, työllisyyttä ja tuottavuutta sekä parantaa samalla heikkoa sosiaalista asemaa. Luvussa todetaan, että lastenhoito ja pitkäaikaishoito, koulutus, liikkuvuus ja asuminen ovat keskeisiä osa-alueita, joilla politiikalla voitaisiin parantaa jäsenvaltioiden sosioekonomisen tilanteen kestävyttä ja ylöspäin tapahtuvaa lähentymistä. Luvussa 5 arvioidaan ilmastotoimien vaikutusta talouteen ja työllisyyteen, tuloihin ja osaamiseen. Lisäksi luvussa tarkastellaan energiaköyhyyttä erillisenä köyhyyden lajina EU:ssa ja keskustellaan ympäristöön liittyvien terveysriskien, kuten ilman saastumisen, vaikutuksista sekä toimintapolitiikoista, joista olisi hyötyä sekä ympäristölle että ihmisille. Lopuksi luvussa 6 pohditaan, mitä työmarkkinaosapuolet voivat tehdä ja tekevät parhaillaan kestäväan kasvun ja kehityksen edistämiseksi työmarkkinavuoropuhelun ja esimerkiksi palkkaneuvotteluiden avulla.

1. TYÖLLISYYDEN JA SOSIAALISEN TILANTEEN KESKEINEN KEHITYS

Talouden toimeliaisuuden laajeneminen jatkui vuonna 2018 sekä EU:ssa että euroalueella, vaikkakin se oli odotettua hitaampaa. Tämä kuvastaa maailmantalouden hidastumista kuusi vuotta kestäneen talouskasvun jälkeen. Talousennusteita on korjattu alaspäin, koska epävarmuus on lisääntynyt ja EU:n

Vahva talouskasvu hidastui vuonna 2018 epävarmuuden lisääntyessä.

⁽⁷⁾ Sibiun julistus, Sibiussa 9. toukokuuta 2019 pidetyn EU:n 27 jäsenvaltion johtajien epävirallisen kokouksen julistus, luettavissa osoitteessa <https://www.consilium.europa.eu/fi/press/press-releases/2019/05/09/the-sibiun-declaration/>

kestävän kasvun haasteina ovat edelleen tuottavuuden alhainen kasvu, vaikeasti poistettavissa oleva työmarkkinoiden segmentaatio sekä alueellinen eriarvoisuus.

240,7 miljoonaa

**eurooppalaista oli töissä
vuoden 2019 alussa (Q1)**

EU:n työllisyys jatkoi kasvuaan ja nousi uudelle ennätystasolle: vuoden 2019 alkuneljänneksellä työssäkäyviä oli 240,7 miljoonaa ⁽⁸⁾ eli 13,4 miljoonaa enemmän kuin marraskuussa 2014, jolloin Junckerin

EU:n työllisyys kasvoi huippulukemiin, mutta sukupuolten välillä on yhä eroja.

komissio aloitti toimikautensa.

EU:n työllisyysaste nousi uusiin ennätyslukemiin, kun se kasvoi 73,5 prosenttiin vuoden 2018 lopussa. Lisäksi työllisyysasteen ero Yhdysvaltoihin pienenee edelleen. Myös kokoaikavastaava työllisyysaste kasvoi viidettä vuotta peräkkäin. Vuonna 2018 se oli 67,2 prosenttia eli 2,2 prosenttiyksikköä korkeampi kuin vuonna 2008. Työllisyysasteen kasvutahti on kuitenkin hidastunut. Jos EU:n työllisyyden kasvu jatkuu nykyistä tahtia (1,3 prosenttia vuodessa, kun vuonna 2017 se oli 1,6 prosenttia), EU:n työllisyysaste vuonna 2020 jää hieman Eurooppa 2020 -strategiassa asetetusta 75 prosentin tavoitteesta. Vaikka miesten ja naisten työllisyysasteet ovat aiemmin lähentyneet toisiaan, sukupuolten välisen työllisyseron kaventuminen on nyt myös hidastunut. Vuonna 2018 sukupuolten välinen työllisysero oli 11,6 prosenttiyksikköä eli lähes sama kuin vuonna 2013.

EU:n työllisyysaste nousi 73,5 prosenttiin, ja työllisyysasteen ero Yhdysvaltoihin jatkui kaventumistaan.

6,4 prosenttia:

**EU:n työttömyysaste
ennätysalhaalla**

Vuonna 2018 EU:n työttömyysaste oli 6,8 prosenttia, mikä tarkoittaa 0,8 prosenttiyksikön laskua vuodesta 2017. Työttömyys oli toistaiseksi alhaisimmillaan huhtikuussa 2019, kun työttömyysaste laski 6,4 prosenttiin.

EU:n työttömyysaste on ennätysalhaalla, mutta jäsenvaltioiden väliset erot eivät ole kaventuneet merkittävästi.

Useissa jäsenvaltioissa ollaan nyt lähellä täystyöllisyyttä. Nuorisotyöttömyys laski edelleen 15,2 prosenttiin vuonna 2018 (ja 14,2 prosenttiin huhtikuussa 2019). Se on 0,7 prosenttiyksikköä vähemmän kuin vuonna 2008 ennen kriisiä. Myös pitkäaikaistyöttömyys väheni edelleen. Työllisyys- ja työttömyysasteiden erot jäsenvaltioiden ja alueiden välillä ovat kuitenkin yhä suuria. Työllisyysasteiden eriytyminen kansallisilla ja kansallista tasoa pienemmillä alueilla vähenee asteittain, kun taas työttömyysasteiden eriytyminen on kasvanut vuodesta 2007 alkaen.

53 prosenttia

**EU:n keskiluokasta tuntee
epävarmuutta
tvönaikastaan**

Keskiluokka on EU:n yhteiskuntien kantava voima. Sillä tarkoitetaan väestöryhmää, jonka tulot ovat 75–200 prosenttia kansallisesta mediaanitulosta. Keskiluokan koko on entisestään yhtenäistynyt eri maissa. Vaikka tämä on osoitus

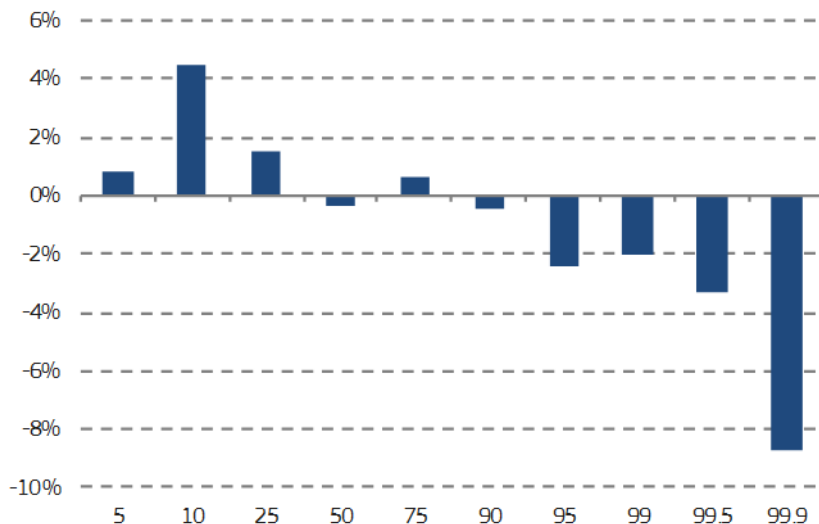
Keskiluokka alkaa olla lähes samankokoinen eri jäsenvaltioissa...

jonkinasteisesta ylöspäin tapahtuvasta lähentymisestä, näyttää myös siltä, että keskiluokan koko kasvaa itäisissä jäsenvaltioissa ja kutistuu EU:n länsiosissa. EU:n tasolla yli puolet (53 prosenttia) keskiluokkaan kuuluvista ilmoittaa, että he tuntevat olonsa haavoittuvaksi ja heillä on vaikeuksia selvitä taloudellisesti.

EU28-maiden köyhimpien tuloryhmien olot ovat paremmat kuin ennen kriisiä

Käytettävissä olevien reaalityulojen muutos (%) vuosina 2008–2015, valitut persenttiilit, EU28-alueen tulonjako. Lähde: työllisyys-, sosiaali- ja osallisuusasioiden pääosaston laskelmat. EU-SILC UDB -tietokanta ja World Inequality Labin tuottama tietosarja (ks. luku 1).

⁽⁸⁾ Eurostat, namq_10_pe.

EU:n köyhien tulot kasvoivat 4 prosenttia

verrattuna kriisiä edeltävään tilanteeseen

Vuonna 2018 kotitalouksien käytössä olevien bruttotulojen todellinen vuosikasvu oli EU:ssa 2 prosenttia ja euroalueella 1,5 prosenttia. Uusimmat saatavilla olevat tiedot ovat vuodelta 2017. Tällöin kotitalouksien käytettävissä olevat

...ja EU:n pienituloisten tulot ovat kasvaneet.

bruttotulot asukasta kohti euroalueella ylittivät kriisiä edeltäneen vuoden 2008 tason (muu EU oli ylittänyt tämän tason jo vuonna 2015). Kotitalouksien käytettävissä olevat bruttotulot asukasta kohti eivät silti ole vielä palautuneet vuoden 2008 tasolle kahdeksassa jäsenvaltiossa (etenkin Kreikassa, Kyproksessa, Italiassa ja Espanjassa). Jäsenvaltioiden väliset tuloerot kasvoivat talous- ja rahoituskriisin myötä, mutta ne alkoivat kaventua joissakin jäsenvaltioissa vuonna 2017. Jos tuloja EU:ssa analysoidaan yhtenä jakaumana, voidaan todeta, että pienituloisten asema on parantunut ja EU:n jäsenvaltioiden osajoukot ovat lähentyneet toisiaan vuosien 2007 ja 2015 välisenä aikana. Väestön 10. persenttiin kuuluvien reaalitytulot kasvoivat yli 4 prosenttia verrattuna kriisiä edeltävään tasoon. Tämä johtui pääasiassa tulojen kasvusta eräissä köyhimmistä itäisistä jäsenvaltioista. Samaan aikaan eteläisten jäsenvaltioiden köyhimpien tulot ovat pienentyneet.

Suurin mediaanitulojen

ero EU:ssa kaupunkien ja maaseudun välillä on jopa 90 prosenttia

Tulot ovat yleensä suuremmat kaupungeissa kuin maaseutualueilla. Erot ovat suurimpia Romaniassa ja Bulgariassa: mediaanitulot kaupungeissa ovat Romaniassa 90 prosenttia suuremmat ja Bulgariassa 60 prosenttia suuremmat kuin maaseudulla. Silti

Tulot ovat yleensä suuremmat kaupungeissa kuin maaseudulla.

useimmissa läntisissä jäsenvaltioissa ihmiset kärsivät tuloköyhyydestä ja vakavasta aineellisesta puutteesta todennäköisemmin kaupungeissa kuin maaseutualueilla.

Tiettyjen väestöryhmien (erityisesti vammaiset henkilöt, maahanmuuttajataustaiset ihmiset ja etniset vähemmistöt) on muita vaikeampaa päästä koulutukseen ja työmarkkinoille tai saada palveluja. Tämä tarkoittaa heikompaa työllistymistä, matalampaa hyvinvoinnin tasoa sekä korkeampaa köyhyys- ja syrjäytymisriskiä. Esimerkiksi vuonna 2016 noin 48,1 prosenttia vammaisista henkilöistä EU:ssa oli työssäkäyviä, kun muussa väestössä työssäkäyvien osuus oli 73,9 prosenttia. Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarissa vahvistetaan periaatteet, joiden pitäisi taata näiden ryhmien oikeudet ja ohjata aihetta koskevaa politiikkaa EU:n tasolla ja jäsenvaltioissa.

Heikossa asemassa olevien ryhmien on yhä vaikea päästä koulutukseen, palvelujen piiriin ja työmarkkinoille.

Köyhyys- tai syrjäytymisvaarassa olevien määrä vuonna 2017 oli 4,2 miljoonaa vähemmän

Köyhyys- tai syrjäytymisvaarassa olevien määrä on laskenut hitaasti alle kriisiä edeltäneen tason. Vuoteen 2017 mennessä köyhyys- tai syrjäytymisvaarassa oli EU27-maissa 4,2 miljoonaa ihmistä vähemmän kuin vuonna 2008, jolloin luku oli alhaisimmillaan (luvuissa ei ole

Köyhyys- tai syrjäytymisvaarassa olevien määrä alitti vuoden 2008 kriisiä edeltäneen minimitason...

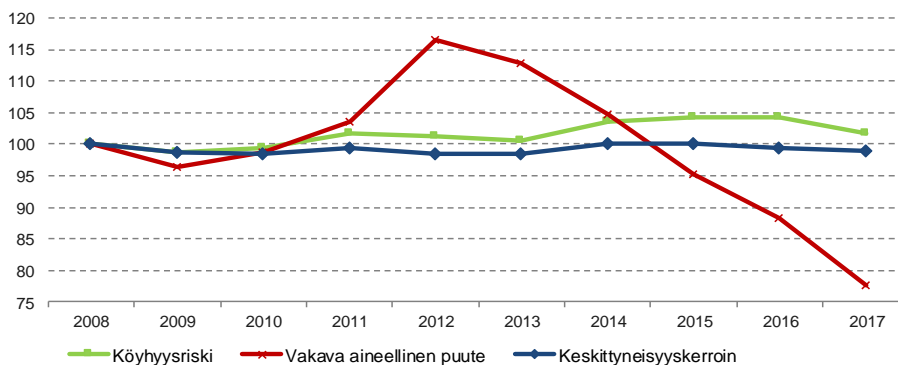
mukana Kroatiaa, joka liittyi tavoitteen asettamisen jälkeen). Köyhyys- tai syrjäytymisvaarassa olevien osuus oli 23,7 prosenttia ennen kriisiä vuonna 2008 ja ennätyskorkealla tasolla 24,8 prosentissa vuonna 2012, mutta osuus laski 22,4 prosenttiin vuonna 2017. Laskua tapahtui kaikissa kolmessa köyhyys- ja syrjäytymisriskiä käsittelevän indikaattorin osa-alueessa: köyhyysvaarassa olevien määrässä, vakavasta aineellisesta puutteesta kärsivien määrässä sekä hyvin alhaisen työssäkäyntiasteen kotitalouksissa asuvien määrässä.

Vakava aineellinen puute on vähentynyt jatkuvasti vuodesta 2012 alkaen. Tämä viittaa siihen, että elintaso on parantunut. Vuonna 2017 vakavasta aineellisesta puutteesta kärsi 4,7 miljoonaa ihmistä vähemmän kuin vuonna 2016. Köyhyysvaarassa olevien osuus pysyi lähes muuttumattomana vuosina 2014–2016, mutta vuonna 2017 osuus laski 17,3 prosentista 16,9 prosenttiin. Hyvin alhaisen työssäkäyntiasteen kotitalouksissa asuvien osuus laski 10,5 prosentista vuonna 2016 kaikkiaan 9,5 prosenttiin vuonna 2017, eli heitä on noin 3,8 miljoonaa vähemmän.

...ja samalla absoluuttinen köyhyys, suhteellinen köyhyys ja alhainen työssäkäyntiaste ovat vähentyneet.

Elintaso on parantunut, vaikka köyhyys ja eriarvoisuus eivät ole kadonneet

Köyhyysraja (reaalinen), köyhyysriskiaste, käytettävissä olevien tulojen keskittyneisyyskerroin, vakavan aineellisen puutteen aste (kumulatiivinen muutos – indeksi 2008 = 100), EU. Lähde: Eurostat, EU-SILC, työllisyys-, sosiaali- ja osallisuusasioiden pääosaston laskelmat (ks. luku 1).

EU28-maiden valikoidut makrotaloutta ja työmarkkinoita koskevat sekä sosiaaliset indikaattorit

	2008	2013	2017	2018
BKT:n määrä (vuotuinen kasvu)	0,5	0,3	2,5	2,0
Työllisyys				
vuotuinen kasvu	1,0	-0,3	1,6	1,3
työssäkäyvien määrä (tuhatta)	231 181	224 442	235 898	239 040
Työllisyysaste (yhteensä, 20–64-vuotiaat)	70,2	68,4	72,2	73,2
20–64-vuotiaat miehet	77,8	74,3	78,0	79,0
20–64-vuotiaat naiset	62,7	62,6	66,5	67,4
Työn tuottavuus (vuotuinen kasvu)				
työntekijää kohti	-0,5	0,6	0,9	0,6
työtuntia kohti	-0,3	1,0	1,3	0,8
Työttömyysaste				
15–74-vuotiaat yhteensä	7,0	10,9	7,6	6,8
15–74-vuotiaat miehet	6,6	10,8	7,4	6,6
15–74-vuotiaat naiset	7,5	10,9	7,9	7,1
15–24-vuotiaat nuoret	15,9	23,8	16,8	15,2
pitkäaikais työttömyysaste	2,6	5,1	3,4	2,9
erittäin pitkäaikaisen työttömyyden aste	1,5	2,9	2,1	1,8
työttömien määrä (tuhatta)	16 768	26 334	18 774	16 887
Kotitalouksien käytössä olevat reaaliset bruttotulot asukasta kohti (2008 = 100)	100,0	97,9	103,5	105,3
Köyhyys- ja syrjäytymisriskiaste	23,7	24,6	22,4	
Eriarvoisuus				
Ylimmän ja alimman tuloviidenneksen tulo-osuuksien suhde (S80/S20)	5,0	5,0	5,1	
Käytettävissä olevia tuloja koskeva keskittyneisyyskerroin	31,0	30,5	30,7	

Lähde: Eurostat (kansantalouden tilinpito, työvoimatutkimus, SILC)

Huomautus: köyhyys- ja syrjäytymisriskiasteen, S80/20-tietojen ja keskittyneisyyskerroimen vuoden 2008 tiedot koskevat EU27-maita.

2. KESTÄVÄ KASVU JA KEHITYS EU:SSA: KÄSITTEET, MÄÄRITELMÄT JA HAASTEET

Kestävän kehityksen määritelmän mukaan sen tavoitteena on vastata nykypäivän tarpeisiin vaarantamatta tulevien sukupolvien mahdollisuutta vastata omiin tarpeisiinsa. Kesäkuussa 2000 laadittu Lissabonin strategia perustui tähän näkemykseen. Strategiaa kehitettiin edelleen Eurooppa 2020 -strategiassa, joka sisältää kunnianhimoisia taloutta, sosiaalisia ja ympäristöä koskevia tavoitteita. Vuonna 2015 YK antoi päätöslauselman kestävän kehityksen Agenda 2030 -toimintaohjelmasta. Se on kattava maailmanlaajuinen kestävän kehityksen toimintaohjelma, joka kattaa yhdenvertaisesti kestävän kehityksen sosiaalisen, taloudellisen, ympäristöä koskevan sekä hallinnollisen ulottuvuuden.

EU on tukenut kestävän kehityksen tavoitteita EU:n tasolla ja kansainvälisesti.

**Eurooppalaisten
5 suurinta huolta
ovat sosioekonomisia tai
liittyvät ympäristöön**

Euroopan unionista tehdyssä sopimuksessa kestävän kehityksen taloudellinen, sosiaalinen ja ympäristöä koskeva ulottuvuus vahvistetaan unionin keskeiseksi tavoitteeksi. Lisäksi sopimuksessa todetaan, että osallistava kasvu on kestävyyden erottamaton osa.

Kestävyyden taloudellinen, sosiaalinen ja ympäristöä koskeva ulottuvuus perustuvat EU:n oikeuteen, ja niillä on eurooppalaisten tuki.

Sosiaalinen ulottuvuus kattaa työllisyyden, hyvät työolot ja hyvinvoinnin, elin- ja työolojen parantamisen ja yhdenmukaistamisen, sosiaalisen syrjäytymisen ja syrjinnän torjumisen, sosiaalisen oikeudenmukaisuuden, inhimillisen pääoman kehittämisen, sukupuolten tasa-arvon ja työmarkkinavuoropuhelun. Eurobarometri-tutkimusten tuloksista käy ilmi, että kaikki kolme kestävän kehityksen ulottuvuutta sijoittuvat korkealle EU:n kansalaisten tärkeysjärjestyksessä. Uusimman syksyllä 2018 tehdyn Eurobarometri-

utkimuksen mukaan EU:n kansalaisten suurimmat henkilökohtaiset huolenaiheet ovat sosioekonomisia tai liittyvät ympäristöasioihin: hintojen nousu (32 prosenttia), terveys ja sosiaaliturva (17 prosenttia), eläkkeet (16 prosenttia), oman kotitalouden taloustilanne (13 prosenttia) sekä verotus, koulutus, ympäristö ja ilmasto sekä energia-asiat (kaikki 10 prosenttia).

EU sijoittuu erittäin hyvin kansainvälisessä vertailussa sosiaalisen edistyksen osalta. Tämän vahvistavat myös indikaattorit, joilla seurataan edistymistä kestäväen kehityksen tavoitteiden saavuttamisessa. Saavutuksissa ja haasteissa on kuitenkin merkittäviä eroja jäsenvaltioiden välillä. Lisäksi ikääntymisen, digitalisaation, globalisaation ja ilmastonmuutoksen kaltaisista megatrendeistä aiheutuvat haasteet saattavat heikentää näiden saavutusten kestävyttä.

Alle 2 työntekijää

jokaista yli 65-vuotiasta kohti vuonna 2060, kun tällä hetkellä luku on yli 3

Väestörakenteen muutoksen vuoksi ikääntyneiden määrä kasvaa ja työikäisen väestön määrä pienenee: nykyhetken ja vuoden 2060 välisenä aikana yli 65-vuotiaiden määrän odotetaan kasvavan 30,5:sta 51,6:een sataa työkäistä (15–64-vuotiasta)

kohti. Talouskasvun kestävyys edellyttää siis, että kasvun on perustuttava yhä enemmän tuottavuuden kasvuun ja sen laajempaan jakautumiseen. Lisäksi vaarassa ovat sukupolvien välinen oikeudenmukaisuus ja hyvinvointivaltion rahoituksen kestävyys. Digitalisaatio on raivannut tietä uusille työn organisointitavoille, kuten alustatyölle, ja työn kasvavalle automatisoinnille. Digitalisaatio tuo mukanaan myös merkittäviä mahdollisuuksia luoda uusia työpaikkoja. Tämä koskee erityisesti innovoivia, korkean tuottavuuden yrityksiä ja pitkälle koulutettuja, korkean osaamistason työntekijöitä. Oikeudellista kehystä ja sosiaalisen suojelun järjestelmiä on kehitettävä, jotta ne kattavat paremmin nämä uudenlaiset työnteon muodot.

Sosiaalisen kestävyiden haasteita ovat edelleen jäsenvaltioiden sisäiset suuret erot ja sitkeästi jatkuva eriarvoisuus. Nämä haasteet nousivat pinnalle talouskriisin jälkeen, ja ne johtuvat työmarkkinoiden segmentaatiosta sekä osaamisen ja tulojen polarisaatiosta. Joissakin tapauksissa alueellinen lähentymiskehitys poikkeaa jäsenvaltioiden tason kehityksestä. Esimerkiksi työllisyysasteet lähentyivät toisiaan jäsenvaltioiden tasolla vuosina 2004–2016, kun taas aluetasolla työllisyysasteet eriytyivät. Maantieteellisten erojen kasvua voidaan hillitä vain, jos kansalliset ja kansallista tasoa pienemmät alueet kykenevät lähentymään ylöspäin ja palvelujen yhtäläinen saanti eri alueilla voidaan taata. Eriytymistä voidaan torjua poliittisten toimien yhdistelmällä, joka auttaa sekä ihmisiä että alueita siirtymään uusiin tuotanto- ja työtapoihin ja jossa otetaan huomioon paikalliset erityispiirteet. Osa yhdistelmää on Euroopan rakenne- ja investointirahastojen ja erityisesti Euroopan sosiaalirahaston tuki. Toisaalta politiikalle voi olla hyötyä teollisuuden kilpailukykyä ja innovointia tukeviin EU:n toimiin kohdistuvasta lisääntyneestä huomiosta.

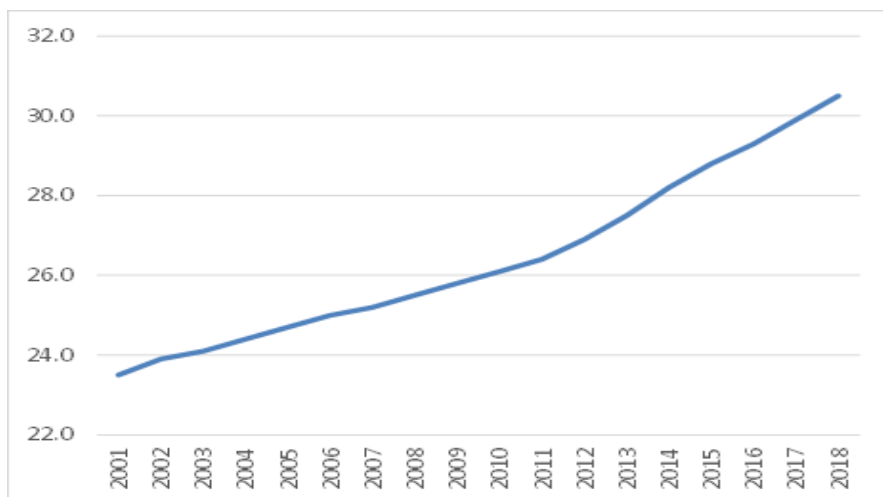
Eläkeikäisiä on yhä enemmän työikäisiin verrattuna

Vanhusten huoltosuhde (yli 65-vuotias väestö verrattuna 15–64-vuotiaaseen väestöön), EU28-maat. Lähde: Eurostat [demo-pjanind] (ks. luku 2).

Vaikka EU sijoittuu korkealle kansainvälisissä vertailuissa, tarvitaan uusia edistysaskelia, jotta saadaan aikaan kestävä sosiaalinen Eurooppa...

...joka edistää tuottavuuden kasvua sekä kasvun laajempaa jakautumista digitalisoituvassa taloudessa...

...ja joka edistää yhtäläisiä mahdollisuuksia myös paikoissa, joissa on meneillään vaikea teollisuuden murros, tukemalla niitä EU:n varoilla ja teollisuuspoliittisilla välineillä.

Faktorianalyysissa tunnistettiin neljä päätekijää (faktoria), jotka vahvistavat toisiaan ja yhdistävät kestävyuden eri ulottuvuuksia. Näihin päätekijöihin perustuvat tämän raportin neljä päälukua. Ensimmäinen tekijä yhdistää faktorit, jotka ruokkivat kestävä kehityksen kasvukierrettä edistämällä tuottavuutta ja tehokkuutta toimintapolitiikoilla, joissa keskitytään inhimilliseen pääomaan (osaaminen ja sosiaalihuolto yleisesti ottaen) ja instituutioihin (toimiva keskitetty sopiminen ja luottamus valtiollisten instituutioiden toimintaan). Toinen faktori käsittelee työmarkkinoiden tehokkuutta kestävä kehityksen ennakoedellytyksenä. Se paljastaa tuote- ja työmarkkinoiden rakenteelliset heikkoudet, jotka syövät pohjaa kestävältä kehitykseltä ja siten kilpailukyvyttä, palkankorotuksilta ja työllisyysnäköymiltä. Kolmas faktori kuvaa suotuisia sosiaalisia oloja ja liittyy hyvinvointivaltion tehokkuuteen köyhyysasteen ja eriarvoisuuden vähentämisessä. Neljäs faktori käsittelee korkeaan työn verotukseen mahdollisesti liittyviä kasvun rajoituksia.

Osaavat työntekijät, työn tuottavuus, toimivat työmarkkinat, luottamus instituutioihin ja vaikuttava sosiaaliturva ovat kestävä kehityksen keskeisiä ainesosia.

Ryhmittelyanalyysin mukaan Etelä-Euroopassa on merkittäviä kestävyysasteita ja sitkeitä rakenteellisia työmarkkinaongelmia, joihin liittyy korkea työttömyys, heikossa asemassa olevien väestöryhmien huono työmarkkinatilanne ja työntekijöiden heikko neuvotteluvoima. Sitä vastoin useimmilla luoteisosien jäsenvaltioilla on vakaa kestävyyspohja: investoinnit osaamiseen tukevat tuottavuuden kasvua, minkä lisäksi instituutiot ovat tehokkaita ja luotettavia. Nämä valtiot myös investoivat enemmän sosiaaliturvaan ja käyttävät tehokkaammin luonnonvaroja. Itäiset jäsenvaltiot ovat ottaneet muita jäsenvaltioita kiinni asukaskohtaisessa bruttokansantuotteessa ja työvoiman tuottavuudessa, vaikka niiden työmarkkinavuoropuheluperinteet eivät ole yhtä kehittyneitä, luottamus niiden instituutioihin on vähäisempää ja ne ovat usein jäljessä osaamista ja ympäristöä koskevien toimintapolitiikkojen täytäntöönpanossa.

Kaikki jäsenvaltiot eivät ole kestävä kehityksen tiellä.

3. SOSIAALISET JA TALOUDEN PERUSTEKIJÄT: TUOTTAVUUDESTA OIKEUDENMUKAISEEN JA KESTÄVÄÄN KASVUUN

**Kokonaistuottavuuden
kasvu vuodesta 1995
EU:ssa 19 %
ja Yhdysvalloissa 24 %**

Koska väestön ikääntymisen myötä käytössä olevat henkilöresurssit vähenevät ja luonnonvaroja on niukasti, EU:n kasvun on perustuttava yhä enemmän tuotanto- ja kulutustapojen muutokseen ja nykyisten resurssien tehokkaampaan käyttöön. Yksi Euroopan

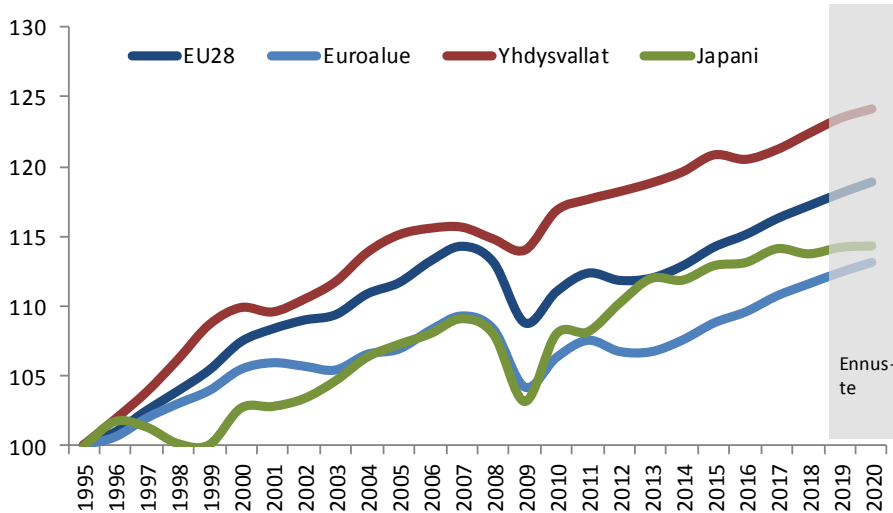
Kokonaistuottavuuden hidas kasvu ja yhä suurempi eriytyminen on yksi EU:n tärkeimmistä kestävyysasteista.

pitkäaikaisista haasteista liittyy kokonaistuottavuuteen, jolla mitataan sitä talouskasvun osaa, joka ei johdu tuotantopanosten kasvusta vaan tuotannon tehokkuuden paranemisesta. Kokonaistuottavuus on tärkeä kasvun kestävyuden indikaattori. EU:n kokonaistuottavuuden kasvu on pientä verrattuna muihin

merkittäviin talousalueisiin. Kokonaistuottavuuden arvioidaan vuosina 1995–2020 (luku sisältää vuosien 2019 ja 2020 ennusteet) kasvavan 19 prosenttia EU:ssa, kun luku on 24 prosenttia Yhdysvalloissa. Kokonaistuottavuudessa on merkittäviä eroja jäsenvaltioiden välillä ja sisällä sekä eri alojen ja eri kokoisten yritysten välillä. Itä-Euroopan valtioiden kokonaistuottavuustasot ovat lähentyneet EU:n keskiarvoa, tosin niiden lähtötasot olivat matalia.

EU:n kokonaistuottavuus kasvaa hitaammin kuin ennen kriisiä

Kokonaistuottavuus vuosina 1995–2020, 1995 = 100. Lähde: komission yksiköiden AMECO-tietokanta (ks. luku 3).

Alueen innovointikyky ja sen työntekijöiden koulutustaso lisäävät kokonaistuottavuutta ja tehokkuutta. Mitä kauempana alue on niin kutsutusta *teknologian eturintamasta*, sitä suurempaa on yleensä sen kokonaistuottavuuden kasvu ja sitä nopeampaa sen lähentyminen. Samalla alueen kokonaistuottavuuden kasvupotentiaaliin vaikuttaa sen kyky omaksua uutta teknologiaa kehittyneemmilta huipputeknologian alueilta. Tähän vaikuttaa puolestaan alueen työntekijöiden osaaminen. Mitä koulutetumpia alueen työntekijät ovat ja mitä suuremmat sen tutkimus- ja kehitysmenot ovat, sitä paremmat valmiudet sillä on omaksua uutta teknologiaa. Toimivat valtiolliset instituutiot sekä kansalaisten ja yritysten luottamus kyseisiin instituutioihin ovat myös merkittävässä asemassa tuottavuuden lisäämisessä.

Tutkimukseen ja kehitykseen perustuva innovointi, inhimillinen pääoma ja tehokkaat instituutiot edistävät kokonaistuottavuutta Euroopan alueilla...

Yksittäisten yritysten tason analyysi osoittaa, että yritykset, joiden kokonaistuottavuus on suuri, investoivat yleensä korkealaatuiseen innovatiiviseen pääomaan entisenlaisen pääomakannan kasvattamisen sijasta. Näin yritysten kilpailukyky paranee, ja ne voivat luoda enemmän työpaikkoja ja maksaa työntekijöilleen tuottavuuspalkkioita. Tuotannon tehokkuus korottaa siis samalla palkkoja. Vientirytysten kokonaistuottavuus on myös usein suurempi pääasiassa siksi, että kansainvälinen kilpailu pakottaa ne toimimaan tehokkaammin.

...ja yrityksissä, mikä lisää myös työntekijöiden palkkatuottoa.

Toimivat työmarkkinat, innovaatiopääoma, yhtäläiset mahdollisuudet ja hyvä työilmapiiri parantavat kokonaistuottavuutta

Puutteet työmarkkinoiden toimivuudessa heikentävät talouden kasvupotentiaalia. Esimerkkejä ovat muun muassa tiettyjen työntekijöiden työhön pääsyn esteet, vaihteleva työsuhdeturva tai tiettyjen työntekijäryhmien heikko neuvotteluasema muihin ryhmiin verrattuna. Tämä on

Tärkeiden resurssien ja yhtäläisten mahdollisuuksien epäminen ihmisiltä rajoittaa kasvupotentiaalia.

osoitus yhtäläisten mahdollisuuksien merkityksestä työmarkkinoilla. Syrjinnästä tai työ- tai koulutusmahdollisuuksista vaille jäämisestä johtuva työmarkkinoiden

segmentaatio vääristää palkanmuodostusta, minkä vuoksi työvoimaa ei hyödynnetä optimaalisesti. Tämä heikentää viime kädessä kasvupotentiaalia.

Euroopan työolotutkimuksen (EWCS) mukaan esimiehet katsovat, että hyvä työilmapiiri, työntekijöiden suurempi itsenäisyys ja työntekijöiden säännöllinen koulutus edistävät tuottavuuden kasvua muun muassa sen vuoksi, että ne parantavat motivaatiota ja vähentävät sairauspoissaoloja, houkuttelevat osaavia työntekijöitä ja auttavat pitämään työntekijät yrityksessä. Esimiesten mukaan tuottavuus on myös parempaa yrityksissä, jotka luovat uusia tuotteita tai ottavat käyttöön uusia tuotantomenetelmiä.

Tuottavuus on suurempaa yrityksissä, joissa on hyvä työilmapiiri ja hyvät koulutusmahdollisuudet.

BKT: + 1 %

vähemmän kehittyneillä alueilla ESR+:n (2021–2027) ansiosta pitkällä aikavälillä

EU:n välineillä ja toimintapolitiikoilla on tärkeä rooli kilpailukyvyyn edistämässä ja tuottavuuden lisäämisessä.

Alustava simulaatioharjoitus osoittaa, että EU:n koheesipolitiikalla on pitkäkestoinen myönteinen vaikutus talouteen. Simulaatiossa käytetään esimerkkinä Euroopan sosiaalirahastoa (ESR).

EU:n toimintapolitiikoilla ja välineillä on tärkeä rooli: Euroopan sosiaalirahaston avulla voidaan edistää tuottavuutta varsinkin vähemmän kehittyneillä alueilla.

ESR:n avulla pyritään erityisesti parantamaan työntekijöiden työllistettävyyttä sosiaalisilla investoinneilla ja koulutuksella. Komissio on esittänyt vuosiksi 2021–2027 yhteensä 101,2 miljardin euron määrärahoja Euroopan sosiaalirahasto plussasta (ESR+). Simulaatio osoittaa, että ESR+:sta tuettujen investointien odotettu vaikutus tuensaajamaiden talouteen kestää paljon pidempään kuin vuoteen 2027, joka on ohjelman viimeinen vuosi. Vaikutuksen odotetaan olevan erityisen suuri EU:n vähemmän kehittyneillä alueilla eli alueilla, joilla asukaskohtainen bruttokansantuote (BKT) on alle 75 prosenttia EU:n keskiarvosta. Kyseisillä alueilla ESR+:sta tuetut investoinnit voisivat nostaa työn tuottavuutta 0,7 prosenttia ja BKT:tä prosentin pitkällä aikavälillä verrattuna siihen, että näitä investointeja ei tehdä.

Toimintapolitiikoilla voidaan parantaa merkittävästi EU:n tuottavuutta. Mallisimulaatiot vahvistavat, että erityisesti yrityksille suunnatut valtion koulutustuet vaikuttavat myönteisesti ja pitkäaikaisesti makrotalouteen. Koulutustukien tavoitteena on motivoida yritysten työntekijöitä kouluttautumaan lisää. Koulutustuen rahoituslähteet voivat olla monenlaisia, ja niihin voi sisältyä julkista, yksityistä ja yhteisrahoitusta. Tällä on merkitystä niiden vaikutukseen,

Koulutustuet voivat lisätä tuottavuutta varsinkin, jos ne kohdennetaan niitä eniten tarvitseville, ja niillä voidaan samalla tukea innovointia ja investointeja huipputaustamiseen

Julkinen tuki koulutukselle ja osaamisen kehittämiseksi kasvattaa tuottavuutta ja BKT:tä

varsinkin työllisyyden, BKT:n ja tulojen osuuden osalta. Koulutus lisää työntekijöiden tuottavuutta, jolloin myös työvoiman kysyntä ja palkat kasvavat. Näiden toimenpiteiden vaikutus riippuu myös niiden kohderyhmistä. Yleisen koulutustason nostaminen

edellyttää, että erityisesti matalasti koulutetuille tarjotaan toisaalta juuri heille suunnattua koulutustukea ja toisaalta sellaisia kannustimia, joilla kannustetaan heitä kehittämään osaamistaan lisäopinnoilla. Näin saavutettu keskimääräinen koulutustason lisäys parantaisi osaltaan kestäväyyttä, sillä se lisää talouden innovointipotentiaalia ja työvoiman uudelleenkehittämistä. Samalla se parantaisi eniten tukea tarvitsevien työllistettävyyttä.

4. INVESTOINNIT IHMISIIN JA SOSIAALISEEN KESTÄVYYTEEN: LYHYEN AIKAVÄLIN KUSTANNUKSET JA PITKÄN AIKAVÄLIN HYÖDYT

EU:n työntekijöiden osaamisen ja koulutuksen parantaminen sekä heidän innovaatiopotentiaalinsa vahvistaminen ovat vain joitakin esimerkkejä aloista, joilla tarvitaan investointeja kestävyuden tukemiseksi. Suurten väestöä ja teknologiaa koskevien muutosten vuoksi vallitsee laaja yhteisymmärrys siitä, että tarvitaan investointeja ihmisiin. Tällaiset sosiaaliset investoinnit auttavat parantamaan yksilöiden hyvinvointia sekä torjuvat ja lieventävät sosiaalisia riskejä kannustamalla kansalaisia hankkimaan uusia taitoja ja osallistumaan edelleen tai uudelleen aktiivisesti työmarkkinoille sekä tarjoamalla heille tukea merkittävässä elämänkaaren siirtymissä. Tässä luvussa keskitytään näihin siirtymiin liittyviin valikoituihin aloihin. Erityisesti tarkastellaan lastenhoitoa ja pitkäaikaishoitoa, koulutusta ja osaamista sekä asumista.

Sosiaaliset investoinnit auttavat ihmisiä saavuttavat täyden potentiaalinsa ja tukevat heitä merkittävässä elämänkaaren siirtymissä.

Sosiaalisten investointien tuotot ovat suurempia elämän alkuvaiheissa

Sosiaalisten investointien odotetut tuotot ja tuottoaste elämänvaiheen mukaan. Lähde: J. Kvist (2014), "A framework for social investment strategies: Integrating generational, life course and gender perspectives in the EU social investment strategy." *Comparative European Politics*, 13(1), s. 131–149 (ks. luku 4).

Lapsiin ja perheisiin kohdennetut investoinnit ja yhtäläisten mahdollisuuksien edistäminen voidaan toteuttaa eri tavoin, esimerkiksi tarjoamalla kohtuuhintaista ja laadukasta varhaiskasvatusta ja pitkäaikaishoitoa. Sosiaalisten tulonsiirtojen avulla toteutettava toimeentulotuki voi erityisesti auttaa vähentämään eriarvoisuutta, joka johtuu lasten mahdollisuuksien eriarvoisuudesta sekä esimerkiksi peruspalvelujen saannin puutteesta syrjäisillä alueilla tai maaseutualueilla taikka vanhuusiän köyhyydestä.

Investoinnit lastenhoitoon ja pitkäaikaishoitoon sekä peruspalvelujen saanti torjuvat huono-osaisuutta.

**Yli 20 h/vk:
suurin ero lastenhoidon
käyttöasteessa
jäsenvaltioiden välillä**

suavuttanut kahta vuonna 2002 asetettua virallista lastenhoitoa koskevaa Barcelonan tavoitetta, joiden mukaan lastenhoitoa oli tarjottava vuoteen 2010 mennessä vähintään 90 prosentille vähintään 3-vuotiaista mutta alle oppivelvollisuusikäisistä lapsista ja vähintään 33 prosentille alle 3-vuotiaista

Vuosina 2008–2016 perheeseen liittyvät menot lasta kohti kasvoivat useimmissa jäsenvaltioissa. Virallisen lastenhoidon käyttö on kasvanut merkittävästi EU:ssa, vaikka parantamisen varaa on edelleen. Puolet jäsenvaltioista ei ole vielä

Lastenhoidon käyttöasteessa on suuria jäsenvaltioiden välisiä eroja.

lapsista. Virallisen lastenhoidon käytön viikkokohtaiset keskituntimäärät vuonna 2017 vaihtelivat jäsenvaltioiden välillä yli 20 tuntia.

**Yli 14 %-yksikköä:
työllisyysasteen ero äitien
ja muiden naisten välillä
EU:ssa**

Kohtuuhintaisen ja laadukkaan lastenhoidon saatavuus on vanhemmille tärkeää, koska se lisää työnteon kannustavuutta tai ylipäätään mahdollistaa työnteon. On näyttöä siitä, että lastenhoidolla on merkittävä rooli äitien ja kotitalouksien työvoiman tarjontaa

Lastenhoidon saatavuus antaa vanhemmille mahdollisuuden tehdä töitä.

koskevilla päätöksissä: vuonna 2017 äitien, joilla on enintään 6-vuotiaita lapsia, työllisyysaste EU:ssa oli 64,6 prosenttia, kun lapsettomiin naisten työllisyysaste oli 79 prosenttia. Lastenhoitopalvelujen saatavuus ja hinta selittävät pääosin äitien työllisyyttä koskevat erot EU:ssa. Mitä enemmän alle 3-vuotiaiden lasten virallista lastenhoitoa käytetään, sitä suurempi naisten työllisyys on. Ruotsi ja Tšekki ovat kaksi selkeää esimerkkiä tämän suhteen ääripäistä. Ruotsissa äitien työllisyysaste on korkea (82,8 prosenttia) ja lastenhoitopalveluja käytetään paljon (52,6 prosenttia). Sitä vastoin Tšekissä äitien työllisyysaste on erittäin alhainen (45,1 prosenttia) ja lastenhoitopalveluja käytetään erittäin vähän (6,5 prosenttia).

**Varakkaat perheet
käyttävät
lastenhoitopalveluja
keskimäärin**

**kaksi kertaa enemmän kuin
köyhät perheet**

Äitien työllisyyden lisäksi lastenhoidosta on muitakin hyötyä. Viralliset lastenhoitopalvelut tarjoavat lapsille virikkeellisiä ympäristöjä, joissa he voivat oppia uusia taitoja. Näistä taidoista on hyötyä koko elämänkaaren ajan, ja ne voivat vähentää eriarvoisuutta koulunkäynnin alussa. On tärkeää,

Köyhät perheet käyttävät yleensä vähemmän lastenhoitopalveluja.

että nämä palvelut tarjotaan kaikille yhteiskunnallisille ryhmille, erityisesti kaikkein heikoimmassa asemassa oleville. Köyhemmät perheet käyttävät kuitenkin lastenhoitopalveluja vähemmän kuin varakkaammat. Tämä johtuu pääosin siitä, ettei köyhillä perheillä ole varaa palveluihin. EU:n tasolla pienituloisimpaan viidennekseen kuuluvissa perheissä keskimääräinen lastenhoitopalvelujen käyttöaste on 18,3 prosenttia enintään 3-vuotiaiden osalta, kun taas suurituloisimpaan viidennekseen kuuluvissa perheissä keskimääräinen käyttöaste on 42,5 prosenttia (laskettu kokoaikavastaavasti eli 30 tuntia viikossa hoidossa käyvää lasta kohti).

**Julkiset
pitkäaikaishoidon menot
kasvavat:**

**1,6 % BKT:stä vuonna 2016,
mutta jo 2,7 % vuonna 2070**

Väestön ikääntymisen vuoksi on odotettavissa, että julkiset pitkäaikaishoidon menot kasvavat huomattavasti tulevina vuosikymmeninä (menojen suhde BKT:hen nousee vuoden 2016 1,6 prosentista 2,7 prosenttiin vuonna 2070). Laadukkaan ja kohtuuhintaisen pitkäaikaishoidon

Väestön ikääntyminen vaikuttaa julkisiin pitkäaikaishoidon menoihin.

tarjoaminen sekä työ- ja yksityiselämän yhteensovittamista koskevat järjestelyt (kuten joustava työ ja hoitovapaa) voivat vähentää rasitetta, joka kohdistuu henkilöihin, joilla on hoitovelvoitteita. Näin ollen ne voivat vaikuttaa myönteisesti heidän työllisyyteensä.

Euroopan sosiaalisessa mallissa osaamista on perinteisesti pidetty yhtenä ensisijaisista välineistä, joilla voidaan lisätä työmarkkinoille osallistumista sekä kasvattaa tuottavuutta ja kilpailukykyä. Työvoima, jolla on ajantasaista osaamista, on kestävä kehityksen ja kasvun avaintekijä.

Osaaminen on työmarkkinoille osallistumisen ja tulevan kasvun avaintekijä.

Korkeasti koulutetut ovat töissä

45 % todennäköisemmin

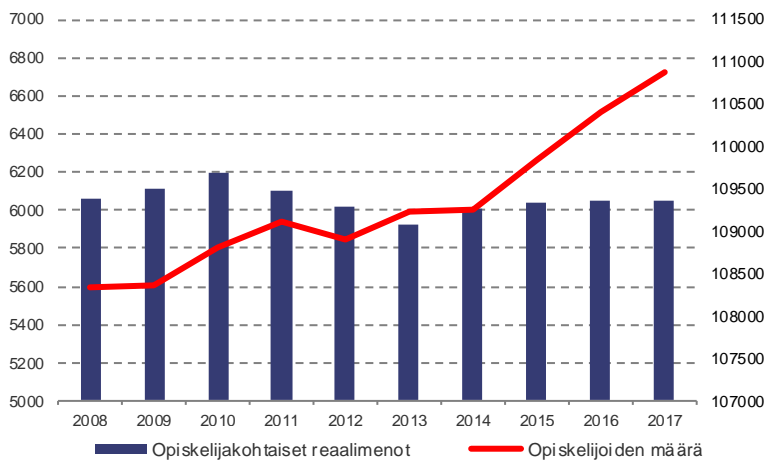
EU:ssa valtiot rahoittavat yli 80 prosenttia koulutusmenoista. Nimellisesti investoinnit koulutusjärjestelmiin kasvoivat viime vuosikymmenellä, tosin hitaammin kuin bruttokansantuote. Reaaliset opiskelijakohtaiset koulutusmenot

Korkeammasta koulutuksesta on merkittävää henkilökohtaista ja sosiaalista etua, mutta koulutusmenot laahaavat silti jäljessä.

ovat pysyneet melko vakaina koko EU:n tasolla ja pienentyneet joissakin jäsenvaltioissa, varsinkin Irlannissa, Kreikassa ja Yhdistyneessä kuningaskunnassa. Koulutukseen tehdyillä investoinneilla on useita myönteisiä oheisvaikutuksia. Korkeampi koulutus on yhteydessä korkeampiin työllisyysasteisiin ja parempiin palkkoihin (+16 prosenttia, jos henkilöllä on toisen asteen koulutus, ja +45 prosenttia, jos henkilöllä on korkea-asteen koulutus) sekä yksilöiden parempaan terveydentilaan. Yhteiskunnalle koituvia etuja ovat muun muassa korkeammat verotulot ja sosiaaliturvamaksut, pienemmät sosiaalimenot ja kansalaisten suurempi aktiivisuus. Korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus korreloi eri sukupolvien välillä. Siksi riskinä on, että edut kasautuvat (ns. Matteus-vaikutus), eli kun julkisia varoja käytetään koulutukseen, hyötyä siirretään lopulta enemmän perheille, joissa koulutustaso on hyvä, kuin perheille, joissa näin ei ole.

Vaikka opiskelijoiden määrä on hiljalleen kasvanut, opiskelijakohtaiset reaaliset koulutusmenot ovat yhä kriisiä edeltävällä tasolla

Opiskelijamäärän ja opiskelijakohtaisten reaalisien koulutusmenojen kehitys vuosina 2008–2017; opiskelijoiden lukumäärä (tuhansina) oikealla ja keskimääräiset opiskelijakohtaiset reaaliset koulutusmenot (euroissa) vasemmalla. Lähde: Eurostatin tietoihin perustuvat työllisyys-, sosiaali- ja osallisuusasioiden pääosaston laskelmat (ks. luku 4).

Opetussuunnitelmaan sisältyvä opintojen aikana toteutettava työharjoittelu parantaa valmistumisen jälkeisiä työllistymismahdollisuuksia. Eurooppalaiset, joiden opintoihin kuului palkallinen työharjoittelu, pääsivät töihin noin 9 prosenttia todennäköisemmin kuin ne, jotka eivät suorittaneet tällaista harjoittelua. Toisen asteen ammatillisella koulutuksella on myös yhteys korkeampaan työllisyyteen. Vaikutukset koskevat kaikki ryhmiä, vaikka liikkuvien EU:n kansalaisten työllistymistodennäköisyys on yleensä suurempi (jopa 6 prosenttia suurempi) ja EU:n ulkopuolelta tulevien maahanmuuttajataustaisten henkilöiden työllistymistodennäköisyys pienempi (jopa 11 prosenttia pienempi).

Työharjoittelu ja ammatillinen koulutus parantavat työnsaantimahdollisuuksia.

Epävirallinen koulutus edistää aikuiskoulutuksen kasvua EU:ssa. Tämä on todennäköisesti seurausta siitä, että epävirallinen koulutus on joustavampaa, sen kustannukset ovat pienemmät ja siitä saatujen taitojen siirrettävyys on vähäistä: kaikki nämä tekijät lisäävät sen houkuttelevuutta koulutuksen rahoittavien työnantajien kannalta.

Aikuiskoulutus ja epävirallinen koulutus lisääntyvät.

Asuminen on toimi- ja politiikanalana erilainen kuin mahdollistavat sosiaalipolitiikat, joissa investoidaan suoraan ihmisiin. Kohtuuhintaisen ja riittävän asunnon, myös sosiaalisten vuokra-asuntojen, saatavuus on tärkeää, jotta eurooppalaiset voivat päästä koulutukseen ja siirtyä työmarkkinoille tai pysyä niillä. Siten he voivat parhaiten saavuttaa täyden potentiaalinsa ja osallistua yhteisön ja muiden sosiaalisten verkostojen toimintaan. Kohtuuhintainen asuminen edistää siis suoraan ja välillisesti osaamista, parempaa tuottavuutta, kestävää kasvua ja sosiaalista yhteenkuuluvuutta. Kohtuuhintainen asuminen on ratkaiseva tekijä mahdollistavien julkisten palvelujen saannin kannalta. Lisäksi se helpottaa liikkuvuutta ja työmarkkinasiirtymiä. Sopimattomilla asumisolilla voi olla pitkäaikaisia haittavaikutuksia terveyteen ja sosiaaliseen osallisuuteen. Asuntotilanteessa on merkittäviä eroja EU:n jäsenvaltioiden välillä muun muassa seuraavissa keskeisissä tekijöissä: kohtuuhintaisuus, laatu, omistusasuminen ja keskimääräisen hallinto-oikeuden kesto.

Kohtuuhintaisten asuntojen saatavuus on avainasemassa koulutuksen ja työpaikan saannin sekä yhteiskuntaan osallistumisen kannalta.

**Vuokralaisista 28 %
käyttää yli 40 %
tuloistaan asumiseen**

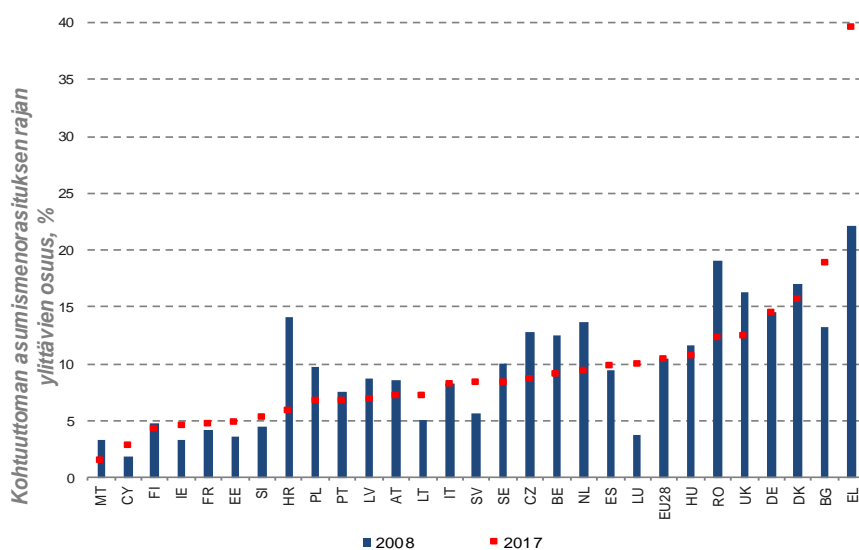
Päivittäiset elinkustannukset riippuvat pääasumuksen asumiskuluista, joihin kuuluvat asunnon kustannukset (asuntolaina tai vuokra) sekä sähkö-, vesi-, kaasu- tms. ja vakuutusmaksut. Useiden indikaattorien mukaan EU:ssa on tapahtunut myönteistä kehitystä talouden

Keskimäärin asumismenot EU:ssa ovat laskeneet ja kohtuuton taloudellinen rasitus vähentynyt, mutta kohtuuhintainen asuminen aiheuttaa huolta vuokralaisille ja yksinhuoltajavanhemmille erityisesti kaupungeissa.

elpymisestä saakka. Asumismenojen prosenttiosuus käytettävissä olevista tuloista on laskenut keskimäärin 22,7 prosentista vuonna 2014 keskimäärin 21,4 prosenttiin vuonna 2017. Omaan arvioon perustuva suuri asumismenorasitus laski vuoden 2013 huippulukemista (38 prosenttia kotitalouksista) 31 prosenttiin vuonna 2017. Samanaikaisesti niiden kotitalouksien osuus, jotka käyttävät yli kaksi viidennestä tuloistaan asumismenoihin, laski 11,6 prosentista 10,4 prosenttiin väestöstä. Jäsenvaltioiden välillä on kuitenkin eroja. Myönteisestä kehityksestä huolimatta vuokralaiset ja naimattomat henkilöt ovat kaksi erityisryhmää, joilla on todennäköisemmin asumisen kohtuuhintaisuuteen liittyviä ongelmia, varsinkin jos heillä on lapsia tai he asuvat kaupungissa.

Joka kymmenes eurooppalainen käyttää vähintään 40 prosenttia kotitalouden tuloista asumismenoihin

Kohtuuttoman asumismenorasituksen rajan ylittävien osuus, 2008–2017. Lähde: Eurostat, EU-SILC (ks. luku 4).

Erittäin puutteellisissa asuinoloissa elävien määrä vähenee erityisesti Keski- ja Itä-Euroopassa. Silti noin joka seitsemäs eurooppalainen elää asunnossa, jonka katto vuotaa, jonka seinät, lattiat tai perustukset ovat kosteat tai jonka ikkunan karmit tai lattia ovat lahonneet. Ongelmista kärsivät pääasiassa vuokralaiset, myös sosiaalisten vuokra-asuntojen asukkaat. Vähiten asumisen hintaan tai puutteellisiin asuinoloihin liittyviä ongelmia on yleensä asunnonomistajilla, joilla on asuntolaina. Vaikka asumisen hinnassa ja laadussa on tapahtunut joitakin yleisiä parannuksia, asuntomarkkinoilta syrjäytymisen äärimuodot, kuten asunnottomuus, kasvavat useissa maissa.

Erittäin puutteellisissa asuinoloissa elävien määrä vähenee EU:ssa samalla kun asunnottomuus lisääntyy useissa jäsenvaltioissa.

Sosiaalisen yhteenkuuluvuuden lisäksi asumisella on tärkeä tehtävä kestävän talouskasvun edistämiseksi, liikkuvuuden mahdollistamisessa ja tehokkaassa työvoiman kohdentamisessa. Asuminen on tärkeä ala myös ympäristön kestävyyskannalta. Pitkillä työmatkoilla on kielteisiä ympäristövaikutuksia, ja asuinrakennusten osuus EU:n energian kokonaiskulutuksesta on neljännes.

Asuminen vaikuttaa työntekijöiden liikkuvuuteen, energiankulutukseen, saastumiseen ja siten taloudelliseen ja ympäristön kestävytyteen.

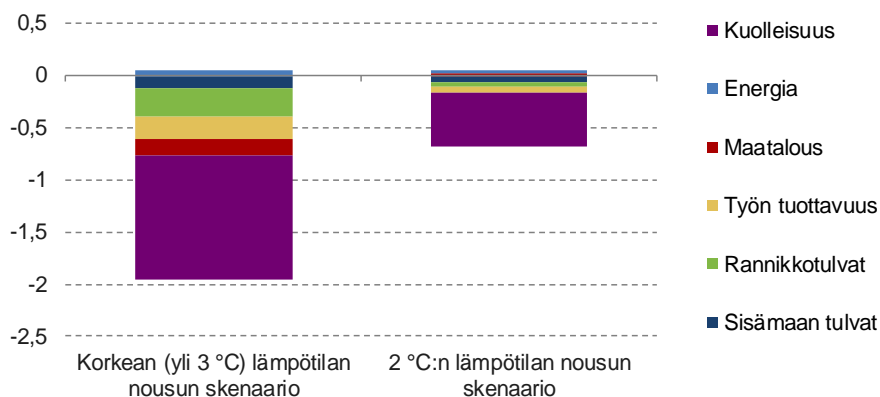
5. KOHTI VIHREÄMPÄÄ TULEVAISUUTTA: ILMASTONMUUTOKSEN TYÖLLISYYS- JA SOSIAALIVAIKUTUKSET

Ympäristön kestävyys on yksi kestävyyskeskeisistä ulottuvuuksista. Ympäristön kestävyys ja talouden suorituskyky välillä on paljon synergiaa niin tuotanto- ja kulutusmallien työllisyysvaikutusten, työpaikkojen laatuun sekä työterveyteen ja -turvallisuuteen kohdistuvien vaikutusten kuin uusien innovaatiomahdollisuuksien aloilla. Jos ympäristö- ja ilmastoasioissa ei toimita, sosioekonominen hinta on valtava. Toimimattomuus lisääisi haitallisia sääilmiöitä ja luonnonkatastrofeja sekä pienentäisi pitkällä aikavälillä koko EU:n BKT:tä jopa 2 prosenttia ja Etelä-Euroopan BKT:tä yli 4 prosenttia. Kestävä Eurooppa 2030 -tavoitteessa edistyminen ja marraskuussa 2018 annetun komission tiedonannon ”Puhdas maapallo kaikille” kunnianhimoisen vision saavuttaminen vaatii laajaa politiikkayhdistelmää. Lisäksi EU:n tasolla sekä kansallisilla ja alueellisilla tasoilla on toteutettava oikea-aikaisia toimenpiteitä energian ja liikenteen, verotuksen, tutkimuksen, teollisuus- ja kilpailupolitiikan sekä työllisyys- ja sosiaalipolitiikan alalla. Sosiaalisten investointien tavoin ilmastoon liittyvillä investoinneilla on pitkäaikaisia pääosin kaikkiin vaikuttavia etuja, kun taas kustannukset koskevat lyhyttä aikaväliä ja ovat pääosin keskittyneitä.

Kestävä Eurooppa 2030 -tavoitteen saavuttamiseen tarvitaan laaja politiikkayhdistelmä, mutta siitä on myös useita etuja.

Ilmastoasioissa toimimattomuudesta aiheutuvat hyvinvoinnin menetykset EU:ssa tärkeimpien sosioekonomisten vaikutusten mukaan

Prosenttia BKT:stä. Lähde: Euroopan komissio, PESETA III -tutkimus, Yhteinen tutkimuskeskus, Sevilla.

EU:n työntekijöistä 75 % työskentelee aloilla, jotka tuottavat yhteensä alle 10 % hiilidioksidipäästöistä

EU:n taloudessa työllisyys ja arvonluonti tapahtuvat yhä enemmän talussektoreilla, joiden hiilidioksidipäästöt ja materiaalianokset ovat suhteellisen pieniä. Sähköntuotanto, liikenne, kaivannaisteollisuus, maatalous ja valmistusteollisuus tuottavat yhdessä

Vähähiiliset toimialat ovat rakennemuutoksen ja työpaikkojen luonnin eturintamassa, mutta edistystä ei saavuteta automaattisesti.

lähes 90 prosenttia kaikista hiilidioksidipäästöistä toimialoittain, mutta niiden osuus työllisyydestä ja bruttoarvonlisäyksestä EU:ssa on alle 25 prosenttia. Näiden alojen on vähennettävä päästöjään, ja tähän kohdistuu yhä suurempia odotuksia. Tutkimus ja innovointi sekä uusi teknologia auttavat näiden odotusten täyttämässä. Sitä vastoin vähähiiliset palvelu- ja teollisuudenalat tuottavat alle 10 prosenttia kaikista hiilidioksidipäästöistä ja työllistävät yli 70 prosenttia EU:n työntekijöistä. Lisäksi työllisyyden kasvu on niillä suurinta. Edistystä ei silti saavuteta automaattisesti, koska palvelualat käyttävät myös yhä enemmän sähköä. Siksi tarvitaan kohdennettua politiikkaa, jolla ohjataan hiilestä irtautumista.

1,2 miljoonaa uutta työpaikkaa: vain yksi vihreän siirtymän hvödvistä

Kokonaisuudessaan ennusteet Pariisin sopimuksen kattavan täytäntöönpanon vaikutuksista ⁽⁹⁾ osoittavat, että siirtyminen vähähiiliseen talouteen voisi nostaa BKT:tä 1,1 prosenttia ja työllisyyttä 0,5 prosenttia enemmän kuin skenaario, jossa mitään ilmastotoimia ei

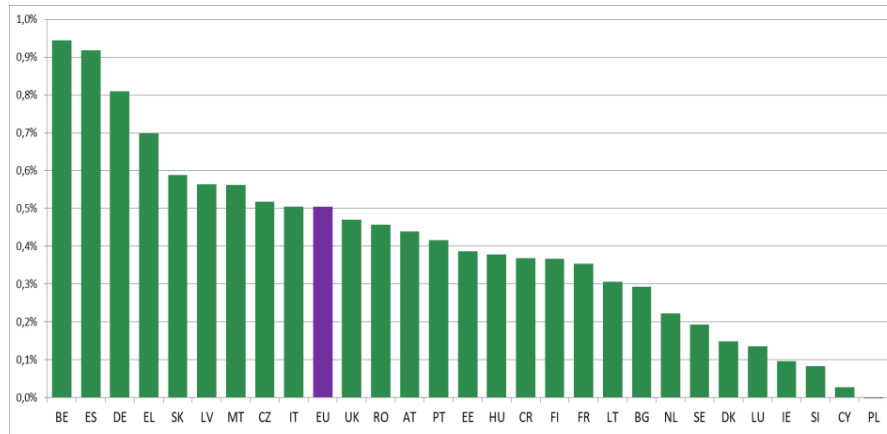
Siirtyminen vähähiiliseen talouteen vaikuttaa myönteisesti BKT:hen ja työllisyyden kasvuun ja vähentää työmarkkinoiden polarisaatiota.

toteuteta. Tämä tarkoittaa, että EU:hun syntyisi noin 1,2 miljoonaa uutta työpaikkaa vuoteen 2030 mennessä tähän mennessä ennustettujen 12 miljoonan uuden työpaikan lisäksi. Työpaikkoja odotetaan syntyvän pääasiassa kasvaville vihreille (tai vihertyville) sektoreille sekä teollisuuden että palvelujen alalla muun muassa rakentamiseen, jätehuoltoon ja kestäväan rahoitukseen. Myönteinen vaikutus BKT:hen ja työllisyyteen johtuu pääasiassa tämän siirtymän saavuttamiseksi tarvittavista investoinneista sekä pienemmistä fossiilisten polttoaineiden tuontiin liittyvistä menoista. Lisäksi erityisesti aurinkosähkön matalammat kuluttajahinnat lisääisivät käytettävissä olevia tuloja ja kasvattaisivat kulutusmenoja ja siten myös (yleensä työvoimavaltaisten) kuluttajapalvelujen kysyntää. Vähähiiliseen talouteen siirtyminen voisi myös jossakin määrin vähentää käynnissä olevaa automatisoinnista ja digitalisaatiosta johtuvaa työmarkkinoiden polarisaatiota, sillä siirtymä loisi työpaikkoja palkka- ja osaamisjakauman keskivaiheille. Suurista toimiala- ja maakohtaisista eroista huolimatta nämä vaikutukset ovat kokonaisuudessaan myönteisiä. Pitkää aikaväliä koskevissa (vuoteen 2050 ulottuvissa) ennusteissa arvioidaan myös, että vaikutus kokonaistyöllisyyteen on myönteinen, varsinkin jos hiilituloilla siirretään verotuksen painopistettä työstä ympäristöveroihin.

Ilmastotoimilla saavutettu työllisyyden paraneminen EU:n jäsenvaltioissa, 2030.

Työllisyysvaikutukset maittain vuonna 2030, poikkeama perusurasta prosentteina. Lähde: Eurofound (2019), "Future of manufacturing - Energy scenario: Employment implications of the Paris Climate Agreement", Eurofoundin tutkimusraportti, helmikuu 2019 (ks. luku 5).

⁽⁹⁾ Eurofound (2019), "Future of manufacturing – Energy scenario: Employment implications of the Paris Climate Agreement", Eurofoundin tutkimusraportti, helmikuu 2019.

Siirtyminen vähähiiliseen, ilmastoneutraaliin kiertotalouteen ei ole automaattisesti osallistavaa, koska siitä voi aiheutua tietyille toimialoille merkittäviä kustannuksia ja riskejä. Välttämättömillä toimilla ja uudistuksilla voi olla huomattava vaikutus ihmisiin ja alueisiin. Vaikutuksia voivat olla esimerkiksi merkittävä työvoiman uudelleenkohdentaminen eri aloilla ja ammateissa sekä tulevaisuuden osaamisvaatimusten perustavanlaatuiset muutokset. EU:n välineillä, kuten Euroopan sosiaalirahastolla ja Euroopan globalisaatorahastolla (EGR), sekä Euroopan työmarkkinaosapuolten vuoropuhelulla voidaan edistää oikeudenmukaista siirtymistä tukemalla siirtymän aikana työntekijöitä ja perheitä, jotka ovat olleet riippuvaisia työstä energiaintensiivisillä toimialoilla. Tukeen voi kuulua esimerkiksi uudelleenkoulutus, täydennyskoulutus, yksilöllinen työnhakuohjaus ja mahdollisesti korvaavat tulonsiirrot.

Vähähiiliseen talouteen siirtyminen ei ole silti automaattisesti osallistavaa. Siihen liittyy myös riskejä, joista yksi on työvoiman uudelleenkohdentaminen.

Riittävä lämmitys, jäähdytys, valaistus ja sähkölaitteiden käyttöön tarvittava energia ovat välttämättömiä, jotta voidaan taata kohtuullinen elintaso. Yksi hiilestä irtautumiseen liittyvistä riskeistä on energiaköyhyys, jolla tarkoitetaan, että yhä suuremmalla osalla kotitalouksista ei ole varaa lämmitykseen tai muihin energiapalveluihin pienten tulojen, suurten energiamentojen ja kotien huonon energiatehokkuuden vuoksi. Energiaköyhyys vaikuttaa terveyteen, ympäristöön ja tuottavuuteen. Tämä osoittaa, miten tärkeää kohtuuhintainen ja laadukas asuminen, myös sosiaalinen asuntotarjonta, on sosiaalisen oikeudenmukaisuuden toteutumisen ja ilmastotoimien hyväksyttävyyden varmistamisen kannalta. Energian hinta on yksi tärkeimmistä energiaköyhyyttä lisäävistä tekijöistä. Hinnat ovat nousseet merkittävästi kahden viime vuosikymmenen aikana, mikä lisää kotitalouksiin kohdistuvaa taloudellista rasitusta. Energiaköyhyyttä voidaan hillitä hyvin kohdennetuilla sosiaalietuuksilla, sosiaalisella asuntotarjonnalla ja energialaskuihin myönnettävällä tuella sekä energiatehokkuustoimilla. Kehitys EU:ssa on ollut yleisesti ottaen myönteistä viime aikoina, ja mahdollisuus lämmittää asuntoa on keskimäärin laskenut alle vuoden 2010 tason. Silti joissakin jäsenvaltioissa pienituloisten kotitalouksien lisäksi myös merkittävä osa keskituloisista kotitalouksista ei pysty vielä lämmittämään asuntoaan riittävästi erityisesti kaupungeissa ja maaseutualueilla. Puhdasta energiaa kaikille eurooppalaisille -paketissa keskitytään uudella ja kattavalla tavalla energiaköyhyyteen EU:n ilmasto- ja energiakehyksessä. Energiaköyhyyttä käsitellään sähkömarkkinalainsäädännössä, energiatehokkuuslainsäädännössä sekä kansallisissa energia- ja ilmastosuunnitelmissa. Tämä on keskeinen osa oikeudenmukaisen siirtymän varmistamista.

Toinen mahdollinen riski liittyy energiaköyhyyteen. Vaikka energiaköyhyys on vähentynyt EU:ssa, se vaikuttaa yhä pieni- ja keskituloisiin kotitalouksiin useissa jäsenvaltioissa.

EU:n suurin ympäristöterveysriski on ilman saastuminen. Se aiheuttaa noin 400 000 ennenikäistä kuolemaa vuodessa. Tärkeimpien ilmansaasteiden päästöt EU:ssa ovat vähentyneet, mutta ne ylittävät edelleen niitä koskevat EU:n ja Maailman terveysjärjestön ohjetasot. Ilman saastumisen kielteisille vaikutuksille ovat alttiimpia tietyt ryhmät, kuten lapset ja ikääntyneet sekä henkilöt, joilla on aiempia terveysongelmia tai jotka ovat lähtöisin alemmista sosioekonomisista oloista. Kaupunkiasukkaat ilmoittavat maaseudun asukkaita useammin altistuvansa saasteille ja muille ympäristöongelmille. Ilman

Ilman saastuminen on suurin ympäristöön liittyvä terveysriski EU:ssa. Se vaikuttaa erityisesti ikääntyneisiin, lapsiin ja köyhiin.

saastumisen torjuminen ilmastotoimilla on tilaisuus lisätä ilmastomuutospolitiikan yleistä ja poliittista tukea, koska ilman saastumisen vähenemisestä saatavat hyödyt ovat paikallisia, näkyviä ja toteutuvat lyhyellä aikavälillä verrattuna abstraktimpiin ilmastotoimiin. Kohdennetuilla toimilla, myös ilmastotoimilla, voitaisiin estää kolmannes ennenaikaisista kuolemista vuoteen 2050 mennessä.

Viherryttämällä tuotanto- ja kulutusmalleja sekä tukemalla vihreiden työpaikkojen luomista edistetään myös ilmaston kannalta älykkäitä ja osallistavia kasvumahdollisuuksia, jotka tarjoavat innovaatio- ja tuottavuusetuja yrityksille ja parantavat ihmisten hyvinvointia. Ympäristöverotus, varsinkin verotuksen painopisteen siirtäminen työstä erityisesti energiankulutukseen, jätteisiin ja saastumiseen, voi parantaa ulkoisten sosiaali- ja ympäristövaikutusten huomioonottamista, ehkäistä päästöparatiisien syntymistä ja kannustaa kohdentamaan resursseja uudelleen ja suuntaamaan globaaleja arvoketjuja vähähiiliseen, vähemmän energiaintensiiviseen tuotantoon.

Ilmastotoimet tarjoavat uusia teknologioita ja prosessi-innovointia koskevia mahdollisuuksia, mikä lisää yritysten tuottavuutta.

6. KESTÄVYYS JA HALLINTO: TYÖMARKKINAVUOROPUHELUN ROOLI

Työmarkkinavuoropuhelulla on tärkeä tehtävä kestävyyden kaikkien ulottuvuuksien (taloudellinen, sosiaalinen ja ympäristöä koskeva ulottuvuus) edistämiseksi. Koska oikeudenmukaiseen vihreään talouteen ja kestäväan kasvuun siirtymiseen liittyy merkittäviä haasteita, on tärkeää ottaa työmarkkinaosapuolet mukaan siirtymään. Näin voidaan ottaa huomioon olennaiset tiedot ja päästä yhteisymmärrykseen toimista. Työmarkkinavuoropuhelun myötä voidaan saada mukaan merkittävää kokemusta keskeisten toimijoiden välisen yhteistyön helpottamisesta ja synergian muodostamisesta. Työmarkkinaosapuolet edistävät aktiivisesti Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin ja EU:n toimintapoliittisten ohjelmien täytäntöönpanoa. Lisäksi ne edistävät joidenkin kestäväan kehityksen tavoitteiden toteuttamista erityisesti a) edistämällä tasa-arvoa töissä sekä hyviä työoloja, b) edistämällä osallisuutta, c) sopimalla toimista, joilla parannetaan talouden ympäristöystävällisyyttä, ja d) vahvistamalla yhteiskuntiemme demokraattista perustaa.

Työmarkkinaosapuolet tukevat kestäväan kehitystä edistämällä laadukkaita, osallistavia työpaikkoja ja eri sidosryhmien yhteistä hallintoa.

Ammatillisen järjestäytymisen aste on 45 prosenttiyksikköä suurempi jäsenvaltioissa, joissa on vähiten työssäkäyvien köyhyyttä, kuin jäsenvaltioissa, joissa sitä on eniten

Työmarkkinavuoropuhelun keskeiset periaatteet, kuten oikeudenmukaiset työehdot, tyydyttävät työolot ja työntekijöiden oikeudet, ovat keskeinen osa kestäväan sosiaalista ja taloudellista ulottuvuutta. On näyttöä siitä, että kollektiiviset neuvottelut vähentävät palkkahajontaa, että palkkaneuvottelujen suurempi

Palkkaneuvottelut ovat yhteydessä myönteisiin sosiaalisiin tuloksiin, kuten pienempiin tuloeroihin.

keskittäminen on yhteydessä pienempiin tuloeroihin ja että korkeampi ammatillisen järjestäytymisen aste on yhteydessä matalampaan työssäkäyvien köyhyyteen. Työntekijöiden edustus parantaa yleensä työympäristön laatua. Jos työntekijöitä edustaa ammattiliitto tai työpaikkaneuvosto, on 34 prosenttia epätodennäköisempää, että työllä on työntekijöiden mielestä kielteinen vaikutus terveyteen. Tämä on osoitus työntekijöiden edustuksen merkityksestä laadukkaiden työympäristöjen varmistamisessa erityisesti, kun otetaan huomioon vähähiiliseen talouteen siirtymiseen liittyvät muutokset työn laadussa.

Työmarkkinaosapuolet edistävät myös osallistavuutta, mikä on tärkeää sekä sosiaalisen että taloudellisen kestävyuden kannalta. Tästä on esimerkkejä sosiaalisen suojelun ja kansainvälisen toiminnan aloilta, joilla työmarkkinaosapuolet puolustavat sosiaalisen suojelun ja muiden sosiaalisten oikeuksien laajentamista kaikkii tietyn alan työntekijöihin ammattiliiton tai työnantajajärjestön jäsenyydestä riippumatta. Työmarkkinaosapuolet toimivat myös yhä aktiivisemmin ympäristöä koskevan kestävyuden alalla. Niiden suhtautumisessa vähähiiliseen talouteen siirtymiseen on kuitenkin suuria toimialojen välisiä eroja. Suhtautuminen on torjuvaa aloilla, jotka ovat vaarassa

**Työntekijöiden edustus
tarkoittaa**

**66 % suurempaa
mahdollisuutta**

**saada palkallista
koulutusta**

menettää työpaikkoja, kuten kaivosalalla ja fossiilisten polttoaineiden tuotannossa. Sitä vastoin kannatus on suurta aloilla, joilla siirtymän odotetaan luovan työpaikkoja, kuten rakentamisessa. Vähähiiliseen talouteen siirtymisessä on erittäin tärkeää, että työntekijöiden uudelleenkouluttautumista ja osaamisen kehittämistä tuetaan.

Koulutuksesta voi olla apua riskialttiilla aloilla. Se voi myös auttaa työmarkkinaosapuolia laatimaan ratkaisuja, jotka lisäävät siirtymän oikeudenmukaisuutta. Työntekijöiden edustus on yhteydessä parempiin yritysten sisäisiin kouluttautumismahdollisuuksiin. Esimerkiksi ammattiliiton edustamalla työntekijöillä on 66 prosenttia parempi todennäköisyys saada palkallista koulutusta.

Sen lisäksi, että työmarkkinavuoropuhelu helpottaa siirtymistä kestäväan malliin, työmarkkinavuoropuheluun liittyvät menettelyt, kuten laajennetut kaksi- ja kolmikantakumppanuudet, lujittavat demokraattista osallistumista EU:n yhteiskuntaan. Kumppanuuksien ansiosta työntekijät ja työnantajat voivat vaikuttaa valintoihin matkalla kohti vihreämpää taloutta. Lisäksi ne parantavat hieman heidän vaikutusmahdollisuuksiaan maailmantaloutta muovaavien megatrendien keskellä. Jos siirtymien hallinnoinnissa hyödynnetään työmarkkinaosapuolia yhdessä asiantuntijoiden kanssa ja valtioiden tuella, voidaan saada aikaan vähiten häiriötä aiheuttavia ratkaisuja. Kun työmarkkinaosapuolet ottavat myös ympäristönäkökohdat mukaan perinteiseen sosioekonomiseen toimintaohjelmaansa, niiden merkitys vihreän ja osallistavan kasvun edistäjinä kasvaa.

PÄÄTELMÄT

Työllisyys ja sosiaaliset tulokset ovat parantuneet kuudetta vuotta peräjälkeen talouden elpymisen rinnalla. Kansainväliset ja EU-tason vaikeasti poistettavat riskit ja uudet epävarmuustekijät herättävät kuitenkin kysymyksiä kasvun jatkumisesta. Samalla EU:n talouden jatkuva laajeneminen on siirtänyt huomion pitkän aikavälin kestävyyskysymyksiin. Tilanteen kiireellisyys sekä yhä suurempi tietoisuus ympäristön pilaantumisesta ja ilmastonmuutoksen vaikutuksista ovat lisänneet päätöksentekijöihin kohdistuvaa painetta vauhdittaa siirtymistä taloudelliseen malliin, joka perustuu yhä enemmän kiertotalouteen ja on osallistava, vähähiilinen ja ympäristön kannalta kestävä. EU:n talous on jo innovatiivinen ja erittäin suorituskykyinen. Lisäksi sosiaalinen suojelu ja ympäristönsuojelu ovat EU:ssa korkeatasoisia. Tavoitteena on, että nämä saavutukset ovat kestäviä pitkällä aikavälillä, jotta tulevat sukupolvet voivat hyödyntää samoja resursseja, joista nykyiset sukupolvet saavat nauttia. Lisäksi tavoitteena on parantaa ihmisten elämää nykypäivänä takaamalla heidän sosiaaliset oikeutensa ja yhtäläiset mahdollisuutensa. Varsinkin työllisyys- ja sosiaalipolitiikoilla olisi varmistettava sosiaalinen kestävyys maailmassa, jota väestön ikääntyminen, digitalisaatio, globalisaatio ja ilmastonmuutoksen torjunta muovaavat uudelleen. Sosiaali- ja ympäristöasiat on tärkeää sisällyttää yleisesti tuleviin toimintapolitiikkoihin jo niiden laatimisvaiheessa. Se myös edistäisi välttämättömien muutosten sosiaalista hyväksyntää.

Työmarkkinaosapuolet edistävät osallistavaa sosiaalista suojelua ja useimmiten myös siirtymistä vähähiiliseen talouteen...

...ja kannustavat kehittämään osaamista, jotta siirtymä on oikeudenmukainen (myös sosiaalisesti).

Jos työmarkkinavuoropuheluun liittyy asiantuntijaneuvonta ja sillä on valtioiden tuki, siinä voidaan löytää vähiten häiriötä aiheuttavat ratkaisut kestävyyskysymyksiin.

EU:n talouden vakaata laajenemista on mahdotonta pitää yllä ilman suurempaa kokonaistuottavuuden kasvua. Tämä saadaan aikaan käyttämällä tuotantotekijöitä tehokkaammin, eikä vain lisäämällä niiden käyttöä. Kokonaistuottavuus kasvaa jäsenvaltioissa ja alueilla, joissa on vahvat työmarkkinainstituutiot, sekä yrityksissä, jotka investoivat työntekijöiden koulutukseen ja innovatiiviseen pääomaan ja menetelmiin. Tehokkain tapa parantaa tuottavuutta pitkällä aikavälillä on laatia toimintapolitiikkoja, jotka auttavat kehittämään inhimillistä pääomaa ja edistävät työpaikoilla tapahtuvaa innovointia, jos työmarkkinat eivät ole syrjiviä ja yritykset voivat saada tarvittavan pääoman.

Tilanteessa, jolle ovat ominaisia suuret väestönmuutokset ja teknologiset muutokset, sosiaalisilla investoinneilla edistetään kestävyttä ennaltaehkäisemällä ja lieventämällä sosiaalisia riskejä. Sosiaaliset investoinnit auttavat kansalaisia osallistumaan työmarkkinoille ja hankkimaan uusia taitoja. Lisäksi niillä tuetaan kansalaisia merkittävässä elämänkaaren siirtymissä. Ne lisäävät näin osallistumis- ja työllisyysastetta ja vähentävät sosiaalisia riskejä. Tällaisten investointien joukosta merkittäviä ovat etenkin lastenhoito ja varhaiskasvatus, sillä ne tukevat äitien työmarkkinoille osallistumista ja työllisyyttä ja edistävät samalla osaamista ja yhtäläisiä mahdollisuuksia lasten elämän alussa. Palkkatasoa ja yritysten kilpailukykyä voidaan tukea investoinneilla osaamiseen, koulutukseen ja viralliseen aikuiskoulutukseen. Kohtuuhintaisen ja riittävän asumisen saatavuus on tärkeää, jotta eurooppalaiset saavuttavat täyden potentiaalinsa työmarkkinoilla ja voivat osallistua yhteiskuntaan tasavertaisemmista lähtökohdista.

Yleisesti ottaen arvioidaan, että vähähiiliseen talouteen siirtyminen vaikuttaa myönteisesti bruttokansantuotteeseen, kokonaistyöllisyyteen ja hyvinvointiin. Varhainen valmistautuminen tähän siirtymään vanhoja taitoja parantamalla ja uusia taitoja hankkimalla voi vähentää työpaikkojen menetyksiä ammateissa, toimialoilla ja alueilla, jotka ovat yhä sidoksissa korkeahiiliseen talouteen. Se voi myös parantaa työpaikkojen luomispotentiaalia vihreillä aloilla. Siirtyminen ilmastoneutraaliin talouteen ei ole silti oletusarvoisesti sosiaalisesti osallistavaa. EU:n ilmasto- ja energiastrategian menestymisen kannalta on tärkeää, että sosiaalinen ulottuvuus sisällytetään strategiaan alusta asti. Sosiaalisesti oikeudenmukaista siirtymää voidaan edistää tarpeen mukaan muun muassa energiaköyhyyden vähentämiseen tähtäävillä korvaavilla toimenpiteillä. Näiden toimenpiteiden olisi sisällyttävä välttämättömiin uudistuksiin. Lisäksi ympäristöveroilla voidaan siirtää verotuksen painopistettä pois työn verotuksesta, mikä vaikuttaisi myönteisesti kokonaistyöllisyyteen ja ansioihin. Toimintapolitiikassa ja investoinneissa olisi kiinnitettävä huomiota myös ympäristöön liittyviin terveysriskeihin, kuten ilman saastumiseen. Näin voidaan myös parantaa ilmastotoimien ja uudistusten yleistä hyväksyntää.

Lisäksi työmarkkinavuoropuhelun yhteinen hallinto, johon osallistuu eri sidosryhmiä, on erittäin hyvä tapa rakentaa yhteisymmärrystä, jolla edistetään kestävämpää taloutta ja yhteiskuntia. Toimiva työmarkkinavuoropuhelu lisää sosiaalista oikeudenmukaisuutta, sillä se parantaa työoloja muttei heikennä pitkän aikavälin taloudellista suorituskykyä. Ammattiliitot ja työnantajajärjestöt voisivat tehostaa pyrkimyksiään hallita vähähiiliseen talouteen siirtymistä, vaikka kannoissa on syvään juurtuneita eroja, jotka liittyvät talouden viherryttämisen epätasaisiin alokohtaisiin vaikutuksiin.

Ainoa uskottava tapa pyrkiä tasapainoiseen ja moniulotteiseen kestävä kehityksen malliin on sisällyttää sosiaaliset ja ympäristöä koskevat tavoitteet osaksi kaikkia EU:n toimintapolitiikkoja sen sijaan, että sosiaalisia ja ympäristöä koskevia riskejä käsitellään jälkikäteen toteutettavilla korjaavilla toimenpiteillä. Tämä ei välttämättä ole yleispätevä vastaus EU:n kaikkiin haasteisiin, mutta sen tuloksena on vihreä ja sosiaalinen Eurooppa, joka on sitoutunut kantamaan kansainvälisen vastuunsa.